P

1296. **PĂCAT**, sb. n. „péché“ || ir. *pecåt*; megl. *picati*; ar. *picat*.

Alb. *mɘkat*; rtr. *pcho*; it. *peccato*; sard *pekkadu*; fr. *péché*; prov. cat. *pecat*; sp. *pecado*; port. *peccado*.

Der.: *păcătos*, megl. *picătos* „pécheur,misérable“(rtr. *pchadus*; prov. *pecados*); *păcătoşie,păcătoşenie* „peccabilité, misère“|| *păcătui*, megl. *picătuiri* „pécher“; †*păcătuială* şi *păcătuitură* „suspicio“ (An. Car.).

1297. **PACE**, sb. f. „paix“.

Lat. PAX, PACEM.

Alb. *pakʲ(e)*; rtr. *pesch*; it. *pace*; sard log. *page*; fr. *paix*; prov. *patz*; cat. *pau*; sp. port. *paz*.

Der.: *pacinic* „pacifique, paisible“ || vr. trans. *păciui* (Iorga, Doc. Bistr. I, 91; Gaster; Tiktin; Lex. Bud.) „laisser en paix; apaiser, raccommoder“, †*păciuire* (Iorga, Studii, XII, 73. 92) „accord“; trans. *păciuitor*(Lex.Bud.) „pacificateur“; †*păciuială*(Iorga, Studii, VII, 306) „accord, conciliation“ || †*păceluit* (Cantemir, Div. 41) „pacifique, vivant en paix“ || *împăciui* „pacifier, rétablir la paix, concilier, raccorder“; *împăciuitor* „conciliateur, qui rétablit la paix“ || † *împăceluit* (Cantemir, Div. 120) „concilié, satisfait“ || †*nepace* (Dosoftei, Ps. vers. 387; Letop. III, 110; Iorga, Doc. Bistr. II, 54) „guerre, discorde“, *nepăciuire*(Lex. Bud.) „discorde“; †*nepăciuit* (Iorga, Studii, V, 97) „troublé“.

1298. **Împăca**, vb. „concilier, réconcilier, raccorder, calmer, contenter“ <ÎM-PACARE || bellun. *impagar* „pagare; soddisfare“ || comp. alb. *pakʲoń* „versöhne“; vegl. *pakur* şi it. sard *pagare* „payer“; fr. *payer*, vfr. *paier* „apaiser, réconcilier, satisfaire“; prov. cat.sp. port. *pagar* „payer; satisfaire“ < PACARE || *împăcător* „conciliant“ (comp. p a c a t o r i u s); †*împăcătură* „pacificatio“ (An. Car.) || *împăcăcios* „conciliant“ || *împăcăciune* „conciliation,accord“(comp. p a c a t i o,-o n e m) || † *împăcălui* (Iorga, Doc. Call. II, 59) „concilier“; || †*împăcăluire* (Cantemir, Hron. 23) „conciliation“.

1299. **PĂCUINĂ** (Suceava,trans.bucov. Oaş), sb. f., mai adesea pl. *păcuini* (Şez. III, 84; Damé, Term.; Gaz. Trans. 1887, 261; Reteganul, Trand. 183; Rev. cr.-lit. II, 96; Tiktin) „brebis; brebis laitière“.

Lat. PECUĪNA,-AM < PECUĪNUS,-A,-UM „de bétail“.

1300. **PĂCURĂ**, sb. f. „goudron, bitume; pétrole brut; †enfer“.

Lat PĬCULA,-AM; înţelesul de „enfer“ sub influenţa vsl. ПЪКЛЪ.

Vegl. *pikla*; rtr. *pievla*; it. *pegola*; prov. *pegola*.

Der.: *păcurar* „ouvrier qui extrait du pétrole; †marchand de bitume ou de pétrole brut“ (Tiktin)|| *păcorniţă* „boîte à cambouis“; † *păcornice(a)r* (Doc. Acad. 96) „fabricant de boîtes à cambouis“.

Impr.: bulg. пакура „Bergtheer“.

1301. **PĂCURAR**, sb. m. „berger, pâtre“ || ir. *pecurår*; megl. *picurar*; ar. *picurar* „berger“; zool. „alouette“.

Lat. PECORARIUS,-UM.

Friul. *piorar*; it. *pecoraio*; galiţ. *pegueiro*, port. *pegureiro*.

Der.: dim. *păcurărel* (Marian, Im-

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

morm. 109; WgJb. III, 324; Bota, Pov. 46; Hodoş, P. pop. II, 62), *păcurăraş* (Iarnik-Bârseanul, Doine 410; Tiktin); ar. *picurăruş* || trans.bucov. *păcurăriţă* (Molnar, Sprachl. 105; Lex. Bud.; Marian, Immorm. 504), ar. *picurăroańe, picuroańă* (Dalametra) „bergère" || bucov. *păcurărie* (Marian, Ins. 41), megl. *picurărloc* şi *picurloc*, ar. *picurlichiă* (Dalametra) „état de berger" || *păcurăresc* (An. Car.; Lex. Bud.; Doine, 62; Reteganul, Pov. I, 17; III, 58; Trand. 145), megl. *picurăresc*, ar. *picurărescu, picurescu* (Dalametra) „de berger, pastoral"; trans. *păcurăreşte* (Lex. Bud.), megl. *picurăreşti* „à la manière des bergers" || *păcurări* (Lex. Bud.) „exercer l'état de berger".

Impr.: ung. *pakulár* (Szinnyei, II, 61).

PĂDUCEL, v. *păduche.*

1302. **PĂDUCHE**, sb. m. „pou" || ir. *peducl'u*; megl. *piducl'u*; ar. *piducl'u, biducl'u.*

Lat. PEDŬCŬLUS,-UM; *b* în loc de *p* din forma ar. *biducl'u* s'a transmis din derivatul verbal *mbiducl'are*, unde grupul *mp* a trecut la *mb* ca şi în alte casuri.

Vegl. *pedoklo*; rtr. *pluogl*; it. *pidocchio*; sard log. *piogu*; fr. *pou*; prov. *pezolh*; cat. *poll*; sp. *piojo*; port. *piolho.*

Der.: dim. *păduchel* (Marian, Ins. 466; Tiktin; sp. *piojillo*); *păduchiaş* (Lex. Bud.; Marian, Ins. 466; Tiktin); ar. *piducl'uş* || col.băn. *păduchĭamă*, ar. *biducl'ami* (Dalametra; cat. *pollam*); *păducherie* (Marian, Ins. 468; it. *pidocchieria*; fr. *pouillerie*; cat. *polleria*; sp. *piojería*; port. *piolharia*) || *păducherniţă* (Marian, Ins. 468), *păduchelniţă* (Lex Bud.) „(femme) pouilleuse", bot. „lepidium ruderale; tribulus terrestris".

1303. **Păduchios**, adj. „pouilleux" || megl. *piducl'os*; ar. *piducl'os, biducl'os* || < PEDŬCŬLOSUS,-A,-UM || rtr. *pluglius*; it. *pidocchioso*; sard log. *piogosu*; fr. *pouilleux*; prov. *pezolhos*; sp. *piojoso*; port. *piolhoso* || *păduchioşie* (Marian, Ins. 468; Cihac) „maladie pédiculaire".

1304. **Păduchia**, vb. „chercher et ôter les poux" || ar. *biducl'ari* (Dalametra) || < *PEDŬCŬLARE (= PEDĬCULARE) || ven. *peokjar*; fr. *pouiller* (comp. it. *spidocchiare*; fr. *épouiller*; sp. *despiojar*; port. *espiolhar*) || *mbiducl'ari* (Dalametra) „chercher les poux".

1305. **Păducel**, sb. m. „aubépine; sorte de maladie de la plante des pieds qui se manifeste par des démangeaisons" || megl. *piduţel* „maladie des orteils ou de la plante des pieds" || < *PEDŬCĔLLUS,-UM; pentru înţelesul de „aubépine", comp. bellun. *peduğer*, Campobasso *spina pulče*, teram. Avellino, Cosenza, Bari *spina puliče*, Lecce *spina puče*, toate cu înţelesul de „aubépine"; fr. dial. H-te Marne *pouyou*, H-te Saône *pouyó*, Dijon *pouyí*, Besse *paë*, derivate din p e d u c u l u s, şi care însemnează „aubépine" (cf. Rolland, Flore pop. V, 156); nprov. *pesouiet, pesouietié, pesouio* „aubépine, nerprun", din *pezou*, etc. „pou" (cf. Rolland, ibid.); numele acesta i s'a dat probabil din pricina credinţei pe care o are poporul că cine mănîncă din fructele păducelului se umple de păduchi („à Rougemont, à Gray et dans beaucoup de localités de Franche-Comté, on appelle ainsi les cenelles des *pouillots*, parce qu'elles donnent des poux à ceux qui les mangent", Beauquier, Faune et Flore pop. II, 33; „les enfants à la campagne mangent souvent de ce mauvais fruit; ils savent cependant que cela leur fait venir des poux", Rolland, Flore pop. V, 159) || Piac. parm. *piośell* „piaga fagedenica, cioè corrosiva, che viene ai cavalli, guidalesco", bresc. *piośei* „pedignone" (comp, it. *pedicello* „insetto piccolo; malattia del cavallo alla corona del piede"; sard log. *peigeḍḍu* „pedicello, insetto della rogna") || *păducea* (Lex. Bud.) „baie d'aubépine".

1306. **PĂDURE**, sb. f. „bois, forêt" || ar. *păd̆ure.*

Lat. PADŪLEM, atestat la Schuchardt, Vok. I, 29; III, 8 (= clas. PALUS,-ŪDEM „marais, étang"); înţelesul de „bois", care se găseşte şi în alb., pare a se fi desvoltat din causa vegetaţiunii bălţilor, în spec. a papurei şi trestiilor celor dese care făceau din depărtare impresiunea unor păduri (comp. aceiaşi desvoltare de înţeles în dial. sîrbesc *bloto* „Kot; Sumpfwald" < vsl. *blato* „See, Sumpf"); celelalte limbi romanice au conservat înţelesul pri-

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

mitiv (comp. şi sensul de „jardin“ al formelor nap. şi rtr.).

Alb.*püt*„Wald“; tosc.*padule*,abruzz. *padunę*, nap.*padula* „orto“, Cerignola *padulę*; sard.log.*paule*; vsp.vport.*paul* || comp. rtr. *palü*(*d*) „Sumpf; Baumu. Obstgarten“; vfr. *palu*; prov. *palut*<PALUDEM.

Der.: dim. *păpurice*, ar.~; *păpuriţă* (Cantemir, Ist. ier. 70; Gorovei, Cim. 339; Lex. Bud.); *păpurea* (Ţiplea, P. pop. 114); ar. *pîpurică* (Dalametra) || col. ar. *pîpurami* şi *pîpurlichiă* (Dalametra) || *păpurar* „forestier, gardeforêts“; *păpurărie* „économie forestière, état de forestier“ (Jipescu, Op. 105); †*păpurărit* „impôt sur les forêts payé par celui qui les exploitait“ || *păpurean* „qui habite les forêts; habitant d'une forêt“; *păpureancă* „habitante d'une forêt; nom donné à une vache“ (Frîncu-Candrea,Mţ.apus. 50); „fée méchante des bois“(Marian, Naşt. 129) || *păpuroi* (Tocilescu, Mat. 549, 1575, 1576), *păpuroaică* (Tocilescu, Mat. 563, 1575) „esprit des forêts, fée des bois“; băn. bot. *păpuroń* „melampyrum arvense“ || *păpureţ*, ar. *pîpuriş* (Dalametra) „sylvestre, sauvage (en parl. des végétaux)“ || *păpurat* (Sbiera, Pov. 322; Gorovei, Cim. 350; port. *paulado*), *păpurit* „boisé“.

1307. **Păpuros**, adj. „boisé, couvert de forêts“ <*PAPŪLOSUS,-A,-UM (=PALUDOSUS) || tosc. *paduloso*.

1308. **PĂGÎN**, adj. sb. m. „païen, mécréant“ || megl.*păngon* „païen,souillé“: ar.*pîngîn* „païen, mécréant, cruel; méchant“.

Lat. PAGANUS,-A,-UM „de la campagne: paysan, villageois“, care apare la Tertulian şi la scriitorii de mai tîrziu şi cu înţelesul de „païen, gentil“, singurul păstrat în limbile romanice.

Rtr. *pajaun*; it. *pagano*; fr. *païen*; prov. *pagan*; sp. *pagano*; port. *pagão* (comp. alb. *pəgərə* „unrein“, care din causa conservării lui *-g-* intervocalic nu poate veni de-a-dreptul din lat., ci trebue mai curînd să fie împrumutat din rom.).

Der.: col. *păgînime* || †*păgînie* (Ivireanul, Did. 53; Lex. Bud.; Tiktin), ar. *pîngîneaţă* „paganisme; mécréance, impiété“ || *păgînesc*, ar. *pîngînesc* „païen“; *păgineşte* (Biblia, 1688, Lev. XX, 12; Letop. I, 105; Gaster; Lex. Bud.; Tiktin) „à la manière des païens, en païen“ || †*a se păgîni* „devenir païen“; *păgînescu-mă* „damnor“ (An. Car.); Olt. *pîngăni* (de unde substantivul verbal, cu amestecul sufixului peiorativ *-anie*,*pînganie*„homme souillé, être immonde“), *pîngări* „profaner, souiller“, de unde sb. verbal *pîngară* (Tiktin; Şez. I, 204) „opprobre: souillure, être immonde“, megl. *păngăniri*,ar.*pîngînire* „souiller, se souiller; devenir cruel, méchant“ (de unde probabil împr. alb.*pərgoń* „beschmutze“,metatesat din **pərg*[*ə*]*roń*; pentru înţeles, comp. bulg. поганъ „impur, souillé, immonde“, поганецъ „païen“, поганя „souiller, profaner“, sîrb. поган „unrein“, поганин „Heide“, поганити „verunreinigen“);†*pîngăriciune* „profanation, souillure“ || ar. *pîngînipsiri* (Dalametra) „se souiller; devenir cruel“.

1309. **Păgînătate** (vr.), sb. f. „paganisme; mécréance, impiété“ || ar. *pîngînătate* „mécréance; saleté“ || <PAGANĪTAS,-TATEM || vfr. *paieneté* || †*păgănăţime* (Dosoftei, Ps. vers 305), †*păgănăţie* (Dosoftei, Ps. vers. 69, 106; V. Sf. 166, ap. WgJb.V, 84) „paganisme; mécréance“ (de altfel amîndouă par să fie formaţiuni ale lui Dosoftei).

1310. **PAIE**, sb. f. pl. „paille“, de unde sg. **PAIU** „chaume, fêtu de paille“ || ir.*pål'e*; megl.*pal'ă*,*pal'*; ar.*pal'e.pal'ü*.

Lat. PALEA,-AM.

Vegl.*puol'a*; rtr. it. *paglia*; sard log. *paża*; fr. *paille*; prov. *palha*; cat. *palla*; sp. *paja*; port. *palha*.

Der.: dim. *păişor*, megl. *pal'ičic*, *pal'ičcă*; *păiuţ*„petit fêtu de paille“, trans. „allumette“ (Viciu,Glos. 64; Pola *paguzzo*, piem.*pajüs*; sp.*pajuz*; comp. it. *pagliuzza*); *păiuş* „petit fêtu de paille“, bot. „aira caespitosa; agrostis alba; stipa capillata; festuca ovina“; bot.*păiuşcă*„festuca pseudovina“: bot. *păişiţă* „nardus stricta“ || *păiş* „paille, chaume“,bot.*păiş-dulce* „andropogon ischaemum“ || *păişte*(Costinescu; Petri) „pailler“ || *păios* „pailleux. monté en paille“ (it.*paglioso*; fr.*pailleux*; nprov. *paious*; sp. *pajoso*) || *păi* (Ionescu, Cal. 186) „glaner, ôter la paille battue (après le battage du blé)“.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

1311. **PĂIOARĂ**, sb. f. „voile, crêpe; voile dont on recouvre la figure d'un mort".

Lat. PALLIOLA, plur. din PALLIOLUM „petit manteau, capuchon", devenit sg. f.; pentru înţeles comp. p a l l i u m „voile; drap mortuaire".

Nprov. *paiolo* „sorte de filet à mailles étroites".

1312. **PALMĂ**, sb. f. „paume de la main; empan; soufflet, gifle" || ir. *pămę*; megl. *palmă* „paume, empan"; ar. *palmă* „paume".

Lat. PALMA,-AM; pentru înţelesul de „empan",comp.forma alb.precum şi it. sp. port. *palmo*, prov. cat. *palm* „empan".

Alb. *pałamə* (<*PLAMA; pentru metatesă, comp. mai jos forma sardă) „paume, empan, soufflet"; rtr. it. *palma*; sard *palma*, log. camp. *pramma*; fr. *paume*; prov. cat. sp. port. *palma*.

Der.: dim. *pălmuşoară*, megl. *pălmuţă* „paume" || augm. *pălmoi* (Doine, 51) „soufflet" || *pălmaş* „paysan pauvre qui, n'ayant pas de bœufs, travaille comme manœuvre" || *pălmui* „souffleter, gifler"; *pălmuială* „soufflete, échange de gifles" || *palmac* „huitième partie de l'empan" e turc. *parmak* refăcut după *palmă* || megl. *ămpălmari* „saisir".

1313. **PALTIN**, sb. m. „sycomore" || megl. (la Nănte) *platăn*; ar. *paltin*.

Lat. PLATANUS,-UM; metatesa se explică din formele derivate **plătinaş*, etc. >*păltinaş* (sub influenţa fonetismului slav), de unde apoi *paltin*; terminaţiunea *-in*, în loc de *-ăn*, se datoreşte analogiei cu numele altor arbori, ca *frasin* şi *carpin*.

Piem. *pjain*, Cuneo *pjon, pjajo*, nap. *kjatęnę*; fr. *plane* (comp.alb. *palńe* „specie di platano", Fialuer, 317).

Der.: dim. *păltinaş*; *păltinuţ* (Marian,Naşt.434); *păltior* „petit sycomore; ribes petræum"; *păltinel* (Gorovei, Cim. 167; Sevastos, Cînt. 89, 170; Şez. II, 8); bucov. *păltinele*, pl. „ribes rubrum" || col. *păltiniş*.

1314. **PĂMÎNT**, sb. n. „terre" — vr.băn. mold. *pomînt* (Prav. Gov. 24ᵛ; WgJb. III, 180; Gr. n. I, 524, 525); †la voc. *pemente* (Varlaam, Caz. I, 117), *peminte* (Dosoftei, V. Sf. noemvrie 4, etc.), maram. pl. *peminte* (Ţiplea, P. pop. 114); comp. şi formele derivate de mai jos || ir. *pemint*; megl. *pimint*; ar. *pimintu*.

Lat. PAVĪMENTUM „aire en cailloutage et en terre ou mortier battus, plancher,pavé"; *o* din forma *pomînt* a resultat din *ă* sub influenţa labialelor; formele începînd cu *pem-*, *pim-* sînt neexplicate.

It. *palmento* „Ort wo gekeltert oder gemahlen wird"; sard log. *pamentu* „pavimento" (comp. log. *pamentile* „primo sternito dell'aja").

Der.: dim. *pămîncior* (Lex. Bud.) || *pămîntos*, megl. *pimintos* „terreux" || *pămîntesc*, †*pemintesc* (Dosoftei, Ps. vers. 355), †*pementesc* (Varlaam, Caz. I, 56ᵃ, 127ᵇ; Tiktin) „terrestre"; *pămînteşte*, †*pementiaşte* (Varlaam, Caz. I, 113ᵃ) „à la manière terrestre" || *pămîntean*, †*pemintean* (Dosoftei, V. Sf. noemvrie 25; Liturgh. Iaşi, 1715. 31), †*pementean* (Varlaam, Caz. I, 178ᵃ; Iorga, Studii, VI, 261, 422) „terrestre, qui vit sur la terre; indigène, homme du pays".

1315. **PANĂ**[1], sb. f. „plume; panache; feuille qui enveloppe l'épi du maïs; coin pour fendre le bois; cale (qu'on place sous un meuble, etc. pour le maintenir d'aplomb); chasse, chassoir, marteau de tonnelier; tranche de silure du côté de la queue; lardon, filet de lard pour piquer les viandes" — băn. trans. *peană* || ir. *pęnę* „plume"; megl. *pęnă* „plume; aile; sorte de broderie"; ar. *peană* „plume; aile; cil".

Lat. PĪNNA,-AM „plume; aile; créneau"; pentru înţelesul de „feuille qui enveloppe l'épi du maïs", comp. sîrb. перо „Feder" >перушина „Stengelblätter am Kukuruz", bulg. rus. перо „plume; feuille de l'oignon ou de l'ail", grec. πτερόν „plume; feuilles ou branches d'arbres"; pentru semnificaţiunea de „coin pour fendre le bois", comp. mai jos *pănură* şi germ. *Feder* „plume; coin à fendre"; pentru celelalte sensuri, comp. formele romanice de mai jos.

Alb. *pəndə* (comp. p i n d a e *dictae sunt a pendendo, sed usus obtinuit, ut pinnae dicantur*, CGL. VII, 90); rtr.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

it. *penna*, Lecce *pinna* „cil"; sard log. *pinna*; vfr. *penne*, fr. *panne* „graisse sous la peau du cochon; pièce de bois horizontale qui supporte les chevrons"; prov. *pena* „panne de porc"; cat. *penna*; sp. *peña*; port. *penna*.

Der.: dim. *peniță* „petite plume, plume pour écrire", bot. „myriophyllum spicatum; stipa pennata"; *penișoară*; megl. *pęničcă* „petite plume"; trans. *penuță* (Lex. Bud.); †*penuș* „calamus scriptorius" (An. Car.); băn. *pănuș* „péritoine"; *pănușă*, mai adesea pl. *pănuși* (Ionescu, Cal. 163), *penușe* (Viciu, Glos. 44,51) „feuilles qui enveloppent l'épi du maïs".

1316. **Împăna**, vb. „garnir de plumes, emplumer, empanacher; larder, piquer" — †*împena* (Lex. Mard.) < *ĭmpĭnnare (cf. pinnatus) || it. *impennare*; sard log. *impinnare*; fr. *empenner*: prov. *empenar*; port. *empennar*.

1317. **Pănură**, sb. f. „serge, drap grossier, ordinaire" || ar. *penură*, *pendură* „clou, coin pour fendre le bois" || < PĬNNŬLA,-AM „petite plume, petite aile"; pentru înțelesul ar. comun și dialectelor it., comp. pinnula *auris, quod sit acuta*: *pinni antiqui acutum* (CGL. V, 576), pinnatus „qui a des pointes", și înțelesurile „flèche; créneau" pe care le mai avea pinna la scriitorii de mai tîrziu, și pe care le regăsim în it. *penna* „Gipfel, äusserste Spitze eines Vorgebirges", vfr. *penne* „éminence, hauteur, arrête, pointe, bout", prov. *pena* „rocher; pignon", sp. *peña* și port. *penha* „Felsen; Klippe"; în ce privește sensul de „drap ordinaire", comp. sp. *peña* „Schaffell mit der Wolle", de unde derivatul *peñasco* „starkes, grobes Zeug", vfr. *penne* „étoffe de laine, de coton ou de soie à longs poils imitant la peluche" și prov. *pena* „fourrure", toate derivate din pinna, din al cărui înțeles de „plume, duvet" (comp. it. *penna* „duvet") se va fi desvoltat de timpuriu acela de „flocon (de laine), bourre de laine", de unde apoi „drap fabriqué avec de la bourre de laine, drap ordinaire" (comp. germ. *Flaus* „Woll- oder Haarflocke; daraus verfertigtes Zeug"; pentru înțelesul de „fourrure", comp. mgerm. *vëder* „Flaumfeder; flaumiges Pelzwerk"); pentru forma ar. *pendură* (v. și formele romanice de mai jos) trebue admis un prototip *pindula, care a existat probabil alături de pinda (v. *pană*) [Candrea].

Alb. *pennuł*, *penduł* „Feder"; friul. *penulę*, ven. triest. Pola, com. *penola* și vic. ver. *pendola* „bietta, conio"; vsp. *peñola* „plume" || dim. ar. *penurică* (Dalametra) „petit clou" || *pănurar* „fabricant ou marchand de serge".

1318. **PANĂ**[2] (ar.), sb. f. „écouvillon; voile sur les yeux" (Dalametra).

Lat.* PANNA,-AM < PANNUS „morceau d'étoffe" (cf. Papahagi, Wg Jb. XII, 103).

Friul. *panę* „crema; lentiggine"; it. *panna* „crème", ven. ver. bresc. *pane*, pl. „lentiggine"; vfr. *pane* „morceau, pièce"; nprov. *pano* „tache de rousseur" (comp. sav. *pană* „écouvillon").

Impr.: bulg. пана „écouvillon".

1319. **PĂNĂTA** (vr.), vb. „peiner" (Coresi, Ps. XXXVII, 7; LXVIII, 22; Prax. zač. 56) — *părăta* (Ps. Sch. XXXVII, 7; CLXII, 31; LXVIII, 21, unde e copiat greșit пърнпгаре) — Hațeg *a să pănăia* (*bănăta*, Rev. cr.-lit. III, 163), Pădureni *a să bănăta* (I. Popovici, Rum. Dial. I, 125) „souffrir, se tourmenter, se lamenter".

Lat. POENĪTĒRE „se repentir, regretter", cu schimbare de conjugațiune (cf. Candrea, Noua rev. rom. IV, 23); forma cu *b* este influențată de *bănat*.

Der.: *panăt* (Rev. cr.-lit. III, 163) „souffrance, tourment".

It. *pentirsi*; Vinzelles *penedre*, prov. *penedir* (comp. alb. *pendohem* „bereue").

1320. **PĂNUCL'E** (ar.), sb. f. „peste".

Lat. PANŬC(U)LA,-AM, atestat în CCL. II, 524; III, 296, 312; V, 645, unde e tradus prin πανοῦκλα care în ngr. însemnează „peste", și prin ἀπόστημα μηροῦ, adică „abcès à la cuisse", care înțeles se regăsește în tot nordul Italiei (=clas. PANICULA „panicule des végétaux; sorte de tumeur").

Friul. *panole* „torsolo; cartoccio; bubbone, infiammazione delle glandule dell' anguinaia"; it. *pannocchia* „Maiskolben: Büschel (der Hirsepflanze, des Buchweizens)", triest. mant. cremon. bresc. mil. piac. parm. *panoča*

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

„bubbone“; sard camp. *pannuga* „pannocchia“ ; fr. dial. bress. Verdun, Autun *panouille*, poit. *penouille*, Montreux *penouille* „épi de maïs“; nprov. *panouio* „spathe de maïs“ (comp. *panoui* „épi de maïs, fane“) ; cat. *panolla* „Maiskolben“ ; vsp. *panoja*, vast. *panoya*, vgaliț. *panocha* „Maisbüschel“.

PĂNURĂ, v. *pană*.

1321. **PAPĂ**, sb. f. „manger (expr. enf.), bouillie pour les enfants“ — mold. „œufs brouillés“ (Şez. VII, 117) || megl. *papu* „manger (pour les enfants)“; ar. *papă* „bouillie“.

Lat. PAPPA,-AM (cf. Heraeus, Arch. lat. Lex. XIII, 163).

Rtr. it. sard *pappa*; Grand' Combe *pepe*, val. *pape*; lion. *pape*; nprov. *papo* ; cat. sp. port. *papa*.

1322. **Păpa**, vb. „manger (expr. enf.)“ || megl. *păpari* || <PAPPARE || it. sard *pappare*; vfr. *paper* „mâcher, avaler“; prov. cat. sp. port. *papar* || trans. *păpău* (Viciu, Glos. 44, 65) „glouton“ || *papălapte* „nigaud“; *papă-tot* „glouton“.

1323. **PAPURĂ**, sb. f. „massette, masse d'eau, canne de jonc“ — †*paporă* (Biblia, 1688, Isaia XIX, 6; XXXV, 7) || megl. *papră*.

Lat. *PAPŬRA, pl. devenit sg. f. din *PAPYRUM. pronunțat de timpuriu *PAPURUM (= clas. PAPYRUS „papyrus, roseau d'Égypte“); pentru înțeles, comp. „papyrus, *genus herbae, scirpus, id est juncus*“ (CGL. V, 509).

Comp. sard log. *pabíru* <PAPYRUS || abruzz. *pabbęlę*; prov. cat. *pabil*; sp. *pábilo*; port. *pavio*, toate cu înțelesul de „mèche“ <*PAPYLUS sau *PAPILUS || abruzz. *papílę* <*PAPĪLUM || nprov. *pabel*, *pavéu* <*PAPĬLLUS || norm. *pavej*, berr. *pavé* <*PAPERUS.

Der.: dim. bot. *păpurică* „butomus umbellatus“ || col. *păpurişte* ; *păpurime* (Costinescu) || *paporniță* „panier de jonc; bouteille clissée“ || *păpurì* (Tiktin) „clisser“

Impr.: bulg. папуръ.

1324. **PAR**, sb. n. „pieu“ || megl. ar. *par*.

Lat. PALUS,-UM.

Rtr. *pel*; it. *palo*; sard *palu*; fr. *pieu*; prov. cat. *pal*; sp. *palo*; port. *pao* (comp. alb. *palɛ*).

Der.: dim. *păruț* (Lex. Bud.); *păruleț*, *păruşor* şi *părcior* (Tiktin); *păruşteț* (Lex. Bud.); *păruştean* şi *părucean* (Tiktin); *părugean* (Teodorescu, P. pop. 305; Tocilescu, Mat. 253); megl. *párčuc*, *părčoc*.

1325. **Împăra**, vb. „garnir de pieux, palissader; empaler“ || megl. *ămpărari*; ar. *ampărare* „frapper d'un coup de corne“ || <ĬM-PALARE [Densusianu, Rom. XXXIII, 70] || rtr. *impaler*; it. sard *impalare*; fr. *empaler*; nprov. *empalá*; cat. sp. *empalar*; port. *empar*.

1326. **PĂR**[1], sb. m. „poirier“ — **PARĂ**, sb. f. „poire“ || ir. *per*, *pęrę*; megl. *per*, *pęră*; ar. *per* „poire, poirier“, pl. *peare* „poires“.

Lat. PĬRUS,-UM; PĬRA, pl. lui PĬRUM devenit sg. f. (atestat sub forma aceasta în CGL. VII, 91).

Vegl. *pajra*; rtr. *pair* „poire“, *paira* „poires“ ; it. *pero*, *pera*; sard log. *pira* „poire, poirier“; fr. *poire*; prov. cat. sp. port. *pera*.

Der.: dim. *perişoară* „petite poire; boulette de viande“; *perişor* „pirola secunda“ ; trans. *peruşcă* (Viciu, Glos. 66) „pomme de terre“ ; megl. *pęričcă* „petite poire“.

1327. **PĂR**[2], sb. n. „cheveu, poil“ || ir. megl. ar. *per*.

Lat. PĬLUS,-UM.

Vegl. *pajl*; rtr. *pail* ; it. *pelo*; sard log. *pilu*; fr. *poil* ; prov. cat. *pel*; sp. *pelo*.

Der.: dim. *perişor*, pl. bot. „elymus crinitus“ ; *părușor* (Marian, Nunta, 301); maram. *păruț* (Țiplea, P. pop. 114; it. *peluzzo*); ar. *piruș*; megl. *pérčuc* şi *pércic* || *părui* „tirer par les cheveux, houspiller“; *părială* „volée de coups, peignée“ || *răspăr* „contre-poil“.

1328. **Păros**, adj. „poilu, velu, chevelu“ || megl. ar. *piros* || <PĬLOSUS,-A,-UM || rtr. *plus*; it. *peloso*; sard log. *pilosu*; vfr. *peleus*; cat. prov. *pelos*; sp. *peloso*, (port. *pelloso*) || *împăroșa* (Tiktin) „couvrir de cheveux, laisser pousser ses cheveux“.

1329. **Depăra** (*dăpăra*), vb. „(s') arracher les cheveux; plumer“ (An. Car. ;

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

Gaster; Molnar, Sprachl. 262; Marian, Leg. Maic. 122, 165, 182, 192, 195) || megl. *dipirari*; ar. *dipirare* „(s') arracher les cheveux, se lamenter, se désespérer“ || < DĒPĪLARE || vit. *dipelare* || megl. *dipirat* „désespéré“ || † *dăpărătură* „depilatio“ (An. Car.) || megl. *prudipirari* „s'arracher les cheveux, s'effrayer“.

1330. **PĂRAȚ** (vr. băn.), sb. †„palais la de bouche“ (An. Car.; Ps. Sch. CXXXVI, 6, unde copistul a transcris greșit *pănaț*)—băn. „luette“.

Lat. PALATIUM „palais“, care a luat în lat. vulg. înțelesul lui PALATUM „palais de la bouche“.

Alb. *pałas*; vegl. *paluoz*; it. *palazzo* și sard log. *palatlu* „palais“; fr. *palais* (cu amîndouă înțelesurile); prov. *palatz* și port. *paço*, „palais“ || comp. ven. *palá*; sard camp. cat. *palau*; nprov. *palai*; prov. *paladar*, *paladel*; cat. sp. *paladar*; port. *padar*, toate cu înțelesul de „palais de la bouche“ || Dintr'un sg. **părat* refăcut din pl. *părați* s'a format un dim. *părătuș* „luette“ (Candrea, Oaș. 51), devenit prin etimologie populară *împărătuș*, *apărătuș* (Marian, Leg. Maic. 330) și *pălătuș* (Cihac; Codrescu, Dicț. I, 535).

1331. **PĂREA**, vb. „paraître, sembler“: *a-i părea bine* „se réjouir“; *a-i părea rău* „regretter“ || ar. *păreare*.

Lat. PARĒRE.

(Vegl. *puor*); rtr. *parair*; it. *parere*; sard log. *párrere*; vfr. *paroir*; prov. *parer*; cat. *párer* || comp. fr. *paraître*; sp. port. *parecer* < PARESCĔRE.

Der.: *părere* „avis, opinion; apparence; illusion“ (prov. cat. *parer* „opinion“) || *părelnic* (Cihac; Tiktin) „apparent“ || *pare că*, contras în *parcă* „il paraît que, comme si“ || bucov. *împărrea* (Marian, Ins. 48), ar. *ampăreare* „paraître, sembler“.

1332. **PĂRECHE** (*pereche*), sb. f., „paire, couple“ || megl. *părecl'ă*; ar. *p(ă)recl'e*.

Lat. *PARĬCŬLA,-AM < PAR.

Sard. camp. *pariga*; prov. *parelha*; cat. *parella*; sp. *pareja*; port. *parelha* || comp. dalm. (rag.) *paroclo* „paire“; rtr. *paragl*; it. *parecchio*; fr. *pareil*; prov. *parelh* „paire, couple“; cat. *parell*; sp. *parejo*; port. *parelho* < *PARĬCŬLUS,-A,-UM (it. *pariglia* „coppia di cavalli simili“ nu vine din PARĬCULA, ci din PARILIA, pl. lui PARILIS, de unde derivă și sard log. *pariża*).

Der.: dim. trans. *părechiușe* (Reteganul, Bibl. pop. 50; Cihac) || *împărechia* (*imperechia*) „appareiller, accoupler; †diviser, semer la discorde“; ar. *mpăricl'are* „accoupler“ (cat. *emparellar*; sp. *emparejar*; port. *emparelhar*; comp. it. *parecchiare*; vfr. *pareiller*; prov. *parelhar*); † *împărechetură* (Varlaam, Caz. I, 191b; II, 228b) „discorde“ (sp. *emparejadura*; comp. prov. *parelhadura*) || *despărechia* (*desperechia*) „dépareiller“ (friul. *disperekła*; it. *disparecchiare*; fr. *dépareiller*; prov. *desparelhar*; sp. *desparejar*; comp. it. *sparecchiare*).

1333. **PĂRESIMI** (*păresemi*), sb. f. pl. „carême“ || ar. *p(ă)reasiñi*.

Lat. QUADRAGĒSĬMA,-AM, redus de timpuriu la *quaraesima.

Alb. *krešmə*; rtr. *quaraisma*; it. *quaresima*; fr. *carême*; prov. *caresma*; cat. *coresma*; sp. *cuaresma*; port. *quaresma*.

Der.: *miază-păresimi*, † *miază-păresime* (Letop. I, 233), *miezul-păresimilor* (Mangiucă, Cal. 1882, mart 3) „la mi-carême“, alterat în *miază-păresi* (Let. I, 233), *miază-părese* (Let. I, 469), *miezul-păresii* (Marian, Sărb. II, 211), *miezi-păresi* (Creangă, Scr. II, 27; Iorga, Doc. Call. 23), *miezul-părețîi* (Marian, Sărb. II, 211; Voronca, Dat. cred. 348), *miezii-părețî* și *miezul-părețîlor* (Marian, Sărb. II, 211).

1334. **PĂRETE** (*perete*), sb. m. „paroi, mur, muraille“ || ir. *parete* (împrumutat poate din it.).

Lat. PARIES,-IETEM. contras de timpuriu în PARĒTEM (atestat în CIL. VI, 3714; cf. Schuchardt, Vok. I, 106).

Rtr. *paraid*; it. *parete*; fr. *paroi*; prov. cat. *paret*; sp. *pared*; port. *parede* || *părețar* † „tapis pour le mur“ (Let. I, 436; Iorga, Studii, VII, 191), „planche destinée à protéger le mur“ (Frincu-Candrea, Mț. apus. 104; comp. parietarius „de mur, de muraille“; it. *paretaio*; nprov. *paredaire*; port. *paredeiro*).

1335. **PĂRINC**, sb. „millet“—*parinc* (Lex. Bud.; Polizu); *pănînc* (An. Car.);

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

păring (Cantemir, Hron.; Let. II, 248; Tiktin; WgJb. IX, 228); *păring* (Tiktin; WgJb. ibid.); *păringă* (Tiktin); *păringă* (WgJb. ibid.).

Lat. PANĪCUM, de unde **pănic>pănînc>părinc* (comp. *cărunt, mărunt*); înlocuirea lui *-nc* cu *-ng* e neexplicată; de asemenea e anormală prezența lui *-î-* în unele forme.

Friul. *pani*; it. *panico* || comp. ven. Pola *panizzo*, triest. *paniz*, mant. parm. piem. *panis*; prov. *panitz*; cat. *panis*; sp. *panizo*; port. *painço* < PANĪCIUM.

1336. **Păinichiu** (vr.), sb. „millet" (Cuv. d. bătr. I, 296, dintr'un glosar slavoromîn, unde traduce greșit slav. ПВИРО, adică „blé") < PANĪCULUS,-UM, atestat cu înțelesul de „touffe de roseau" (comp. p a n i c u l a „panicule des végétaux"); forma *păinichiu* în loc de **pănichiu*, dacă cumva nu e o greșeală de transcriere, se explică prin influența lui *pîine* || piem. vfr. *panil*.

1337. **PĂRÎNGĂ**, sb. f. „perche servant à porter un fardeau" (Biblia 1688, Exod. XXX, 4, 5; 1 Chr. XV, 55; Paralipom. II, 5; Ionescu, Cal. 122; Conv. lit. XX, 1014; Viciu, Glos. 65; Candrea, Oaș 51; Lupașcu, Med. bab. 23).

Lat. * PHALANGA < gr. φαλάγγη.

Alb. *płangɛ*.

1338. **PĂRINTE**, sb. m. „père (employé aussi en parlant d'un prêtre)"; pl. *părinți* „parents (le père et la mère)" || ar. *p(ă)rinte*, pl. *părinți*.

Lat. PARENS, -ÉNTEM.

Alb. *print*, pl. *p(ɛ)rindɛ-tɛ* „parents"; rtr. *paraint*; it. sard *parente*; fr. *parent*; prov. *paren*; cat. *parent*; sp. *pariente*; port. *parente*.

Der.: dim. *părințel*; pl. *părinciori* (Marian, Immorm. 580; Burada, Căl. Dobr. 93; Teodorescu, P. pop. 82; Tiktin) || *părintesc*, *părințesc*, ar. *pîrindescu* (Dalametra) „paternel, patrimonial"; *părintește*, *părințește* (Tiktin), ar. *părinteaște* „paternellement" || ar. pl. *strîpîrinților* (Dalametra) „les ancêtres".

1339. **PARTE**, sb. f. „partie, part, portion; côté, direction; endroit; parage; partie; sort, chance; sexe" — băn. *partśe* „dot" || ir. *părăt*, megl. *parti* și ar. *parte* „partie, part; côté".

Lat. PARS, PARTEM; în expresiunea *parte... parte* „en partie... en partie" (it. sp. *parte... parte*) nu credem că s'a păstrat adv. PARTIM... PARTIM (cf. Meyer-Lübke, Rom. Gramm. III, § 221), ci mai curînd construcțiunea PARTE... PARTE, pe care o întîlnim deseori la scriitori (comp. *poma solent, quae candida parte, parte rubent*, Ovid; *melichloros est geminus, parte flavus, parte melleus*, Pliniu).

Rtr. *part*; it. sard *parte*; fr. prov. cat. *part*; sp. port. *parte*.

Der.: dim. *părticea* (it. *particella*; sp. *partecilla*); *părticică* (sp. *partecica*); megl. *partičcă*; ar. *părtică* || *părtaș* „celui qui prend part, participant, associé"; †*părtășie* (Prav. Mat. Bas. col. Buj. 98, 191; Ivireanul, Did. 36; Tiktin) „participation"; *împărtăși* „participer; communiquer, faire part; communier"; *împărtășenie* „communion; derniers sacrements" || †*partnic* (Dosoftei, Ps. vers. 414, 505; An. Car.; Gaster; Tiktin) „participant"; † *părtnicesc* (Cantemir, Hron.) „particulier, privé" || *părtini* „être partial" || *neparte* (Ispirescu, Leg. 197) „malchance".

Impr.: rut. ПАРТЬ „Teil, Geschick, Los, Glück, Seite > ПАРТИКА „Wohlhaben, Glück"; ung. *pártás* (Szinnyei, II, 87).

1340. **Părcea** (vr. dial.), sb. f. „parcelle, petit morceau" (Burada, Căl. Dobr. 63; Tiktin) < * PARTĬCĔLLA,-AM < PARTĬCULA, redus de timpuriu la *p a r t c e l l a > *p a r c e l l a (comp. *muncel*); forma *părticea* e un derivat rom. din *parte* (tot formațiuni tîrzii sînt it. *particella*, sp. *partecilla*) || prov. *parcela*; fr. *parcelle*; port. *parcella*.

1341. **Departe**, adv. „loin" || megl. *diparti*; ar. *diparti* || < DE PARTE; înțelesul primitiv a trebuit să fie „à part, de côté, à l'écart", păstrat în port., de unde apoi ușor s'a desvoltat înțelesul de „loin" || rtr. *davart* „de, sur. au sujet de"; port. *de parte* „à part, de côté, à l'écart" (comp. it. *daparte*, vfr. *d'appart* „à part") || dim. *depărcior*; *depărticior* (Tocilescu, Mat. 790, 844); *depărtișor* și *depărtuț* (Lex. Bud.) || megl. *dipărtos*. ar. *dipîrtos* (Dalametra) „éloigné, loin" || *depărta* „éloigner", megl. *dipărtizari*, ar. *dipărtare*

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

„s'éloigner“ (format ca și *înainta* < *înainte*; comp. it. *dipartirsi* „s'éloigner“; vfr. *departir* „mettre à part; faire partir“); *depărtare*, ar. *dipărtare*. „éloignement, distance“; *depărtat* „éloigné, lointain“ || *îndepărta*, megl. *ăndipărtizari* „éloigner“.

1342. **Náparte** (ar.), adv. „au-delà, de l'autre côté“ || megl. *năparti* || < ÎN HAC PARTE; pentru formațiune, comp. alb. *mb' at' anə* „jenseits“ < *mbə* „en, dans“ + *atá* „celle-là“ + *anə* „côté“ || ar. *anăparte* (Weigand, Olymp. 83), *nánăparti* (Dalametra) „de côté, d'un autre côté“ au fost poate influențate de alb. *anə* „côté“, *ndanə* „à côté“.

1343. **Împărți**, vb. „partager, répartir, distribuer“ || megl. *ampărțori*; ar. *mpărțire* || < ÎMPARTĪRE || vfr. *empartir* || *împărțire* „partage“ || *împărțitură* (Psaltire 1651, predosl.; Cătană, Pov. II, 57), megl. *ămpărțitură*, ar. *mpărțitură* „division, partage, distribution“ || *împărțeală*, trans. *împărțăliște* (Lex. Bud.), trans. Mehed. *împărțanie* (Lex. Bud.) „partage, distribution“.

1344. **Despărți**, vb. „diviser, séparer; divorcer; †écarter“ — †*spărți* (Ps. Sch. XXI, 20) „écarter“ || ir. *respărți*, cu schimbare de prefix; megl. *dispărțori*; ar. *dispărțire* || < DĪSPARTĪRE (CGL. II, 272 = clas. DISPERTIRE) || it. *dispartire, spartire*; fr. *départir*; prov. cat. sp. *despartir*; port. *despartir*, *esparțir* || *despărțitură*, megl. *dispărțitură*, ar. *dispîrțitură* (Dalametra) „division; séparation“ (vit. *spartitura*) || †*despărțeală*, *despărțenie*, †*despărțanie* (Gaster; Barac, Hal. VII, 190; Lex. Bud.) „divorce“.

1345. **PAS**, sb. m. „pas“ — trans. *paș*. Lat. PASSUS,-UM; *paș* e refăcut din pl. *pași*.

Alb. *paš* „Klafter“; rtr. *pass*; it. *passo*; sard. *passu*; fr. prov. cat. *pas*; sp. *paso*; port. *passo*.

Der.: *păși* „marcher, faire des pas“; † *pășitură* (Letop. II, 97; Molnar, Sprachl. 97; An. Car.; Tocilescu, Mat. 301; Cihac) „pas, marche“; trans. *despăși* (Marian, Naș. 337; Viciu, Glos. 40) „repasser par-dessus quelqu'un (afin de lui éviter un malheur, suivant une superstition populaire)“.

1346. **Păsa**[1], vb. †„aller“, din care s'a păstrat astăzi numai forma de imperativ *pasă*, *pas'* în locuțiunile *pas(ă) de ...*, *pas(ă)să ...* „essaie un peu de ...; va donc (faire) si tu peux ...“, *pasă-mi-te* „c'est que“ — trans. Oaș *păș* (Wg Jb. VI, 36, 79; Candrea, Oaș. 51) „va“, refăcut din *pasă* sub influența lui *a păși* || ir. *pâs*! „va!“ || < PASSARE || rtr. *passer*; it. sard *passare*; fr. *passer*; prov. *pasar*; cat. *passar*; sp. *pasar*; port. *passar*.

1347. **PĂSA**[2], vb. „† peser, être pesant“ (Ps. Sch. și Coresi. Ps. XXI, 4; XXXVII, 5; Iorga, Studii, XII, 112), astăzi numai ca vb. impers. *îmi pasă* „il m'importe, je me soucie de ...“.

Lat. PENSARE „peser“, înțelesul. actual al verbului impersonal îl regăsim în mare parte și în celelalte limbi romanice.

Alb. tosk *pəšoń* „wäge“, gheg. *məšoj* „falle beschwerlich; senke mich (von der Wage)“; (vegl. *peśuare*); rtr. *pser*; it. *pesare*, ven. *pesar* „rincrescere, dispiacere“; fr. *peser*, vfr. „être désagréable, causer du chagrin, de l'inquiétude“; prov. *pezar* „peser; déplaire, chagriner“; cat. sp. *pesar* „wägen; bekümmern, leid tun“; port. *pesar* „wägen; Sorge machen“.

Der.: *nepăsare* „insouciance, indifférence, impassibilité“; *nepăsător* „indifférent, impassible“.

1348. **Păs**, sb. n. „souci, peine, douleur“ < PENSUM „poids“; în romînește s'a păstrat numai înțelesul figurat „ce qui oppresse, gêne, fatigue, le malaise comparé à une sorte de poids“ || rtr. *pais*; it. *peso*; sard *pesu* (comp. *esser de pesu* „esser di pena“); fr. *poids*; prov. cat. *pes*; sp. port. *peso* (comp. alb. *pešə* „peso, sasso“; vfr. *poise*).

1349. **Apăsa**, vb. „appuyer, peser, presser, oppresser“ < *APPENSARE || vfr. *apeser* „rendre pesant, faire peser, peser, être lourd, écraser“, lion. *apezó* „appuyer fortement“, sav. *apesá* „soupeser, soulever“; prov. *apesar* „réfléchir“ || *apăsător* „qui appuie; oppresseur“ (comp. nap. *pesaturę*); *apăsătură* „pression, oppression“ (comp. rtr. *psadüra*; it. *pesatura*; vfr. *poisure*; prov. *pezadura*).

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

1350. **PASĂRE**, sb. f. „oiseau; membre génital du mouton, du bœuf, du cheval“—trans. băn. Oaş „moineau“; băn. „emberiza citrinella“(Marian,Ornit. I, 330); pl. *pasări* „volaille“ || ir. *păsăre*.

Lat. PASSAR,-EM (App. Probi, 163, alături de care a circulat probabil în latina vulgară şi clas. PASSER) „moineau, passereau“; pentru înţelesul de „membre génital“, comp. it. *uccello*, sic. *aċeḍḍu* „oiseau; membre viril“, slov. *tiček* „petit oiseau, membre génital“, germ. dial. (Viena) *Vogel* „membre génital“.

Friul. *passare*; it. *passero*, Subiaco *passaru*, ven.mant.bol.*passara*,bresc. *pasera*, sic.*passaru*; sard vcamp.*passaris*; vfr. norm. berr. *passe*, Anjou *paisse*; prov. *paser(a)*; cat. *passara*; sp. *pajaro* şi port. *passaro* „oiseau“ (comp. sp. *pajaros* „volaille“).

Der.: dim. *păsărea* (sp. *pajarilla*; comp. fr. *passereau*; cat. *passarell*); *păsărică*(sp.*pajarica*);*păsăruie*(Cuv. d. bătr. I, 390), *păserue* (Lex. Mard.); *păsăruică*; *păsărioară*(Marian,Ornit. I, 409); †*păsăriţă* (Cantemir, Ist. ier. 114); †*păsăruţă* (ibid. 146)|| augm. *păsăroi* „grand oiseau“, trans. băn.„passereau“ || col. *păsăret*; *păsărime*(Delavrancea, Sult. 17), *păserime* (Lex. Mard.); băn. *păsăŕamă* || *păsărar* „oiseleur; astur nisus“ (Marian, Ornit. I, 126; sp *pajarero*; port. *passareiro*) || *păsăresc* „d'oiseau“: *păsăreşte* „comme les oiseaux“.

PĂSAT, v. *pisa*.

PĂŞI, v. *pas*.

1351. **PĂSTAIE**, sb. f. „gousse, cosse (de haricot, de fêve, de pois, etc.)“—trans. *postaie* (Lex. Bud.); mold. *păstare* (Dosoftei, V. Sf. 18 fevr.; Stamati, Wb. 341, 429; Ionescu, Cal. bun. gosp. 212, 213; Pamfile, Agr.184)|| ar. *pistal'e* || < *PĪSTALIA < PĪSTARE „piler, broyer“ (păstrat în mai toate limbele romanice); înţelesul de „cosse“ se explică din faptul că păstăile de fasole, mazăre, etc., după ce au fost lăsate să se usuce, se golesc de boabele lor şi se îmblătesc sau se bat cu furca (cf. descrierea amănunţită la Columella, II, 10); de fapt numele de *păstaie* trebue să fi fost la început colectiv, aplicîndu-se tuturor plantelor păstăioase, de unde apoi se va fi zis *o păstaie* în loc de „o legumă păstăioasă“, şi în cele din urmă s'a ajuns la înţelesul actual de „învelişul legumei păstăioase“; tot în legătură cu baterea legumelor păstăioase pentru a scoate din ele boabele, comp. bulg. лупамъ „schlagen, klopfen“ >лупешка „Schale“, slov. *lupati* „schlagen“ > *lup, lupina* „Schale“, rut. лупнути „derb schlagen, stossen“ >луна „Schale, Hülse“; în ce priveşte forma, constatăm trecerea normală a lui -ī- aton la *e*, devenit în dacorom. *ă* sub influenţa labialei, iar în ar. trecut la *i* ca aton; forma *păstare* poate representa un sg. *PĪSTALEM, sau a resultat printr'o schimbare de sufix (comp. *vînătare* şi *vînătaie*); pentru trecerea lui *pă-* la *po-* în forma *postaie*, cf. *porumb* || alb. scut. *pištaje*, *bištaje* „baccello di legumi“ || dim. *păstăioară* (Tocilescu, Mat. 252); *păstăiuţă* (Pamfile, Agric. 184); băn. *postaică* (An. Car.); *păstăios*, mold. *păstăros* (Stamati, Wb. 426, 624) „qui a des gousses, légumineux“.

Impr.: rut.пастая„lunaria rediviva“.

1352. **PAŞTE**¹ (*Paşti*), sb. f. pl. „Pâques“|| ir. *Pâšte*; megl. *Paşti*, *Paştu*; ar. *Paşti*, *Paşte*.

Lat. PASCHAE, pl. din PASCHA.

Alb. *paškɛ*; rtr. it. *pasqua*; sard log. *paska*; fr.*pâque(s)*; prov.*pasca(s)*; cat. *pasca* (*pasques* „Noël“); sp. *pascua*; port. *pascoa* < PASCHA, aceste două din urmă influenţate de pascuum.

1353. **PAŞTE**², vb. „paître, faire paître“ || ir.*pâšte*; megl. *paştiri*; ar. *păşteare*.

Lat. PASCĔRE.

Vegl. *puoskro*; friul.*pasi*; it. *pascere*; sard log. *paskere*; fr. *paître*; prov. *paiser*; cat. *peixer*; sp. *pacer*; port. *pascer*.

Der.: *păscut*, †*păscută* (Ps. Sch. LXXVIII, 13; XCIX, 3; Coresi, Ps. LXXVIII 13) „action de faire paître, pacage“ || †*păscător* (Biblia 1688, Iov, I, 3; XLII, 12) „qui paît“; vr. bucov. *păscătoare* (Biblia 1688, Imp. XXVIII, 24; Voronca, Dat. cred. 210, 668; Gr. n. II, 30; Marian, Sărb. I, 41) „pacage, pâturage“.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

1354. **Păşune,** sb. f. „pâturage“ || ir. *paštšurę*; ar. *păşune* || < PASTIO,-ONEM || rtr. *paschun*; it. *pasciona*; fr. *paisson*; prov. *paison* || *păşuna* „faire paître“ (friul. *pasoná*; vfr. *paissoner*); *păşuneală* (Alecsandri, P. pop. 265) „pacage, pâturage“.

1355. **Păstor,** sb. m. „pâtre, berger“ || ir. *păstor* || PASTORIUS,-UM, atestat numai ca adj. || comp. rtr. *pastur*; it. sard log. *pastore*; fr. *pasteur*, *pâtre*; prov. *pastor*, *pastre*; port. *pastor* || dim. *păstorel* „petit berger“, zool. „motacilla flava“ (Marian, Ornit. I, 328; fr. *pastoureau*; prov. *pastorel*) || *păstoriţă* „bergère“, zool. „motacilla flava“ (Marian, ibid.) || *păstorie* „état de berger; fonction pastorale“ || *păstoresc* „de pâtre, pastoral“; *păstoreşte* „à la manière des bergers“ || †*păstoricesc* (Iorga, Studii, XII, 290; Doc. Callim. I, 428) „pastoral“ || *păstori* „faire paître, exercer l'état de berger; exercer une fonction pastorale“; *păstorit* „état de berger, métier de celui qui fait paître les troupeaux“ || Impr.: ung. *pásztorit*, *pásztorol* (Szinnyei, II, 94).

PĂŞUNE, v. *paşte*[2].

1356. **PAT,** sb. n. „lit; crosse (de fusil)“ || ir. *pât* „lit; litière“; megl. *pat* „lit en bois“; ar. *pat* „lit; banc, banquette; étage; pièce de la maison où l'on travaille“.

Lat. *PATTUS,-UM < gr. πάτος „pas; chemin battu“, cu aceeaşi trecere a lui -T- la -TT- după vocala accentuată ca în *buttis < βούτις, *puttĭna < ποτίνη, *plattus < πλατύς, *plattia < πλατεῖα, *cottulus < κότυλος, etc.; din înţelesul primitiv de „chemin battu“ s'a desvoltat apoi acela de „terre battue, aire, plancher—fondement, fond“ (comp. mai jos înţelesul cuvîntului nap. şi ngr. πάτος „fondement, fond“ > sîrb. патос „plancher“; numirea de *pat*, cu înţelesul acesta din urmă, adică podeala, pămîntul bătătorit care servia de culcuş popoarelor cu cultură primitivă, s'a dat apoi, treptat cu ridicarea nivelului cultural, oricărei ridicături orizontale dela pămînt (la Aromîni laviţei; în ven. şi friul. pragului, treptei de jos a scării, estradei dinaintea altarului, etc.), apoi, tot mai sus, podului casei (înţeles păstrat la Ruteni, cari au împrumutat cuvîntul патъ dela Romîni), catului de sus (păstrat în arom., în ngrec. πᾶτος şi alb. *pat*; comp. încă, pentru întreaga evoluţiune a înţelesului, sp. *piso* „Erdboden worauf man tritt; Fussboden; Stockwerk in einem Hause; erhöhter Platz in einem Zimmer“). Înţelesul actual de „lit“ (pe care-l are şi bulg. патъ împrumutat dela Romîni) datează abia de atunci de cînd această înălţătură, construită din scînduri, a devenit o adevărată mobilă destinată anume pentru culcare; din momentul acesta, cuvîntul *pat*, venind în concurenţă cu *strat*, îl înlocueşte pe acesta din urmă încetul cu încetul, restrîngîndu-i înţelesul la „aşternutul, culcuşul animalelor“ (comp. *stratul porcilor*), de unde apoi „aşternut de pămînt sau de orice altă materie, pătură“ [Candrea].

Alb. *pat*, *patə* „étage“; friul. *patt* „pianerottolo, ripiano; predella, scaglione“; vit. *patto* „lettime“ (cf. înţelesul ir.), ven. triest. Pola *pato* „soglia della porta; pianerottolo; predella“, bresc. *pat* „pianerottolo“, nap. *patę* „suolo, strato, solajo“.

Der.: dim. *pătişor*; *pătuţ*; *pătucel* (Viciu, Glos. 65; Tiktin), *pătcel* (Tocilescu, Mat. 974, 988; WgJb. IV, 330; Tiktin), *păcel* (Molnar, Sprachl. 106; Viciu, ibid.); *pătuţel* (Lex. Bud.); *pătucean*, †*păticean* (Biblia 1688, Luca V, 19), †*pătcean* (Tiktin).

Impr.: bulg. патъ „lit“; rut. патъ „Dachboden“.

1357. **PATĂ,** sb. f. „tache“ || megl. *pęţĭ*, pl.

Lat. *PĬTTA < gr. πίττα „smoală“; din înţelesul acesta primitiv trebue să se fi desvoltat încă în gr. sensul de „strat de smoală“, de unde apoi „strat dintr'o materie oare-care (de unsoare, etc.)—pată“; din înţelesul de „strat“ s'a desvoltat de altă parte acela de „pătură de aluat—turtă“. păstrat în ngr. πῆττα „pâté, galette“; toate aceste înţelesuri trebue să le fi avut şi lat. vulg. *pitta, şi dim. acestuiá *pittula (v. *pătură*), după cum probează formele romanice corespunzătoare [Candrea Conv. lit. XXXVIII, 874].

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

Alb. *petz* „Metallplatte, Goldblättchen: Blatt eines Blätterkuchens; platter Hochzeitskuchen"; rtr. *petta* „dünner, flacher Brotkuchen", friul. *petę* „treccia avvoltolata e stretta, in rotella all' occipite"; ven. mant. *peta* „treccia", Valtelini *peta* „zacchera", sic. *pitta* „maglia nell' occhio"; Bormio *peta* „strato"; lor. *pette* „chiffon"; port. *peta* „tache à l'œil du cheval".

Der.: dim. *petiță* || *păta* „tacher" (alb. *petoń* „dare la forma di sfoglia").

1358. **Pătură**, sb. f., „couche; couverture (de laine)"; băn. „pâte feuilletée" (Viciu, Glos. 66) || ar. *petur* „pâte feuilletée" || < * PĬTTŬLA,-AM < * PĬTTA || alb. *petuł*z „frittella"; friul. *petul(ę)* „cencio": mil. *petola* „tovaglia; lembo di camicia"; Castro dei Volsci *pettęla* „lembo di camicia", abruzz. *pettęlę* „sfoglia, falda sottilissima di pasta; falda di lana; lembo di camicia", Campobasso *pettula* „lembo di camicia", nap. *pettęlę* „pasta distesa dal matterello, sfoglia", molfett. *petęlę* „pasta fritta, frittella, gherone, falda" || augm. ar. *pituroańe* „gâteau feuilleté" || *păturos* (Lex. Bud.) „disposé en couches; feuilleté" || *pături* „plier; empiler" || *împături* „plier", *împătura* „plier; faire ses bagages", ar. *mpiturare* „étendre la pâte" (friul. *impetolá* „avviluppare"; vic. *impetolar* „impaniare"; comp alb. *petułoń* „dare ad una cosa la forma di frittella") || *despătura* (Lex. Bud.) „déplier", ar. *dispiturare* „s'effeuiller (en parl. d'un gâteau, etc.)"

Impr.: ngr. πέτουρον „Blatt eines Kuchens" (Murnu, Lehnw. 38); bulg. петура „lame, feuille, feuille de levain" > dim. петурка.

1359. **PĂȚI**, vb. „pâtir, endurer, avoir des mécomptes" || megl. *pățori*; ar. *pățire*.

Lat. PATĪRE (= clas. PATI, Densusianu, Hist. l. roum. I, 147).

Alb. *pzsoń*; it. *patire*; vsp. *padir*; comp. sp. port. *padecer*.

Der.: *pățit* „(homme) qui a éprouvé des revers, qui a l'expérience de la vie"; *pățita* „expérience"; †*pățitură* (An. Car.) „passio", ar. *pățîtură* „mésaventure" || *pățanie, pățenie, pățitanie, pataranie, pățeală* „mésaventure, déconvenue, mécompte".

Impr.: rut. пацити „unangenehmes erleben, erdulden; arge Streiche spielen".

1360. **PĂTLAGINĂ**, sb. f. „plantain" —băn. *potlażină, plotażină, poclażină poclajniță*; băn. olt. trans. *plătagină* (Lex. Bud.; WgJb. III, 324; Șez. IV, 25; Viciu, Glos. 68). Oaș *plătanger, plătangen, plătangină*, trans. *părlangină* (Frîncu-Candrea, Mț. apus. 128); Prahova *părlagină*.

Lat. PLANTAGO,-GĬNEM, devenit de timpuriu, prin pierderea nasalei în pozițiune atonă (comp. *cufund, cuprind*, etc.), **plătagine*, de unde *plătagină*, refăcut din pl. *plătagini*; metatesa produsă în formele *pătlagină, potlażină*, etc. trebue să-și aibă originea în vre-o etimologie populară; în forma *poclażină*, resultată din *potlażină*, s'a produs cunoscuta trecere a grupului *-tl-* la *-cl-*; în formele din Oaș, *plătangină*, etc. s'a propaginat în silaba tonică *-n-* din silaba următoare întocmai ca în *funingine, pecingine*, etc.; *părlagină* și *părlangină* (cu *n* propaginat) au resultat din *pătlagină* poate printr'o etimologie populară; în *poclajniță* constatăm sufixul slavic *-niță* care s'a substituit finalei *-żină* din *poclażină* (cf. Candrea, Conv. lit. XXXIX, 1135).

Friul. *plantań*; it. *piantaggine*; fr. *plantain*; prov. *plantage*; sp. *llanten*; port. *chantagem*.

1361. **PATRU**, num. „quatre" || ir. *pătru*; megl. ar. *patru*.

Lat. QUATTUOR, devenit de timpuriu *quattro.

Alb. *katrz*; vegl. *kuatro*; rtr. *quatter*; it. *quattro*; sard log. *batturu*; fr. prov. cat. *quatre*; sp. *cuatro*; port. *quatro*.

Der.: (*al*) *patrule(a)*, † *patrul*, (*a*) *patra*, ir. *patrele*, megl. *patruli*, ar. *paturlu* „quatrième" || *pătrime* „quart" || *patrusprezece, paisprezece*, ar. *patrusprădzațe, pasprădzațe, pasprațe* „quatorze"; (*al*) *patrusprezecile(a)*, (*paispr-*), (*a*) *patrusprezecea* (*paispr-*) „quatorzième" || *patruzeci*, megl. *patruzoț*, ar. *patrudzăți* „quarante" (comp. ir. *patruvotzeți*); (*al*) *patruzecile(a)*, (*a*) *patruzecea*, ar. *patrudzățlu* „quaranti-

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

ème“ || *pătrar* (Cuv. d. bătr. I,215; Iorga, Studii, VII, 235), adj. „âgé de quatre ans“, sb. m. „cheval de quatre ans“, dim. *pătrărel* (Alecsandri, P. pop. 79) || *împătri* „quadrupler“; *împătrit* „quadruple“ || ar. *ampătur(l)are* „courir à bride abattue (en parl. des chevaux), aller le grand galop“ || *pătrat* „carré“, de formațiune recentă, după quadratus.

1362. **PĂTRUNDE**, vb. „pénétrer“ — vr. băn. pf. *pătrunș* || ar. *pitrundiri* (pf. *pitrumșu*, part. *pitrumtu*).

Lat. PERTUNDĔRE,*-TU(N)SI,*TUN(DI)TUM (= clas. -TUDI, -TUSUM).

Sard log. *pertungere* (part. *pertuntu*), camp. *pertungiri*.

Der.: *pătrunzător* „pénétrant“; †*pătrunsătură* (An. Car.) „pénétration“.

PĂTURĂ, v. *pată*.

1363. **PE** *(pre, pă)*, prep. „sur; par; à; en; pour“ || ir. *pre*; megl. *pri*; ar. *pri*, *pir*, *pi*.

Lat. PER, devenit *pre*, de unde *pe*, prin disimilarea lui *r* mai întîi în casuri ca *pre rîpă* > *pe rîpă*, *pre rînd*, *pre cărare*, etc., de unde apoi forma *pe* s'a generalisat în toate casurile (cf. Candrea, Lés elém. lat. 48).

Alb. *pər*; rtr. it. sard log. *per*; fr. *par*; prov. cat. vsp. port. *per*.

Der.: *împreună* (v. *Un*); *pentru* (v. *Întru*); †*peșpre* (v. *Spre*); *precum* (v. *Cum*); *pretutindeni* (v. *Înde*); *prin* (v. *În*); *printre* (v. *Între*).

1364. **PECINGINE**, sb. f. „dartre, herpès“ — †*pecingire* (Lex. Mard.).

Lat. PETĪGO,-GĪNEM; forma normală **peţigine* a devenit **pecigine*, prin asimilarea lui *ţ-ğ* > *č-ğ*; prin propaginarea lui *-n-* din silaba finală a resultat forma *pecingine* (comp. *funingine*).

Rovigno *pidein*; vit. *putigine*, Pirano *lipidim*, Gombitelli *petiğğena*, lucch. *pitiğğine*, abruzz. *putine*, nap. *pętineja*, molfett. *pętišęnę*, cal. *pitijina* || it. *impetiggine*; sp. *empeine*; port. *empigem* < ÎMPETĪGĪNEM.

Der.: †*pecingina* (Dosoftei, VSf. ian. 19, noemvr. 10) „devenir dartreux, se couvrir d'herpès“.

1365. **Pecinginos**, adj. „dartreux“ < *PETĪGĪNOSUS,-A,-UM (= ÎMPETĪGĪNOSUS), influențat în fonetism de *pecingine* || lucch. *pitiğğinoso* it. *impetiggínoso*; sp. *empeinoso* < ÎMPETĪGĪNOSUS.

PENTRU, v. *întru*.

1366. **PEPENE**, sb. m. „melon, pastèque“, trans. „courge“ (Viciu, Glos. 66), Oaș *pepene riios* „concombre“ || ar. *peapine* „melon; concombre“.

Lat. PĔPO,*-PĪNEM (= clas. PĔPONEM; comp. PEPENUS CGL. III, 592); forma *pepene* în loc de **piepene* nu e explicată.

Alb. *pjepər* || comp. tosc. *popone* < PĔPONEM; în sp. *pepino* „concombre“ s'a substituit terminațiunii *-one* sufixul dim. *-ino*.

Der.: dim. *pepenaș*; *pepenei*, pl. „trifolium arvense“, Vîlcea (Vîrcol, Gr. Vîlc. 97) „sorte de pruniers“ || *pepenos* „dodu; charnu (en parl. des prunes)“ || *pepenărie*, *pepenişte*, Sălagiu *pepeńiș-t'ină* (Tribuna, 1890, 373) „melonnière“ || Vîlcea *pepenoasă* (Vîrcol. Gr. Vîlc. 97) „sorte de prunes“.

PERI, v. *îi*.

PEȘTE, v. *stră*.

1367. **PEȘTE**, sb. m. „poisson; muscle du bras, biceps“ || ir. *peșt*, megl. *pęști* și ar. *pescu*, *peaște* „poisson“; înțelesul de „muscle“ îl regăsim în it. și sard.

Lat. PĪSCIS,-EM; ar. *pescu* e refăcut din pl.

Alb. *pešk*; vegl. *pask*; rtr. *pesch*; it. *pesce*; sard log. *piske*; prov. *peis*; cat. *peix*; sp. *pez*; port. *peixe*.

Der.: dim. *peștișor*; *peștic* (Jipescu, Opinc. 67); trans. băn. *pescuț* (An. Car.; Reteganul, Pov. ard. IV, 23; Cătană, Pov. II, 66); *pesculeț* și *peștior* (Damé, Term.) || *peștioacă* (Tiktin) „poisson femelle“ || augm. *păscoi* (Tiktin) „poisson mâle“ || col. băn. *peștśamă* || megl. *pištar* „pêcheur“; megl. *pištarcă* „ardea cinerea“ || *pescui* „pêcher“; *pescuit* „pêche“.

1368. **Pescar**, sb. m. „pêcheur“; zool. „alcedo ispida; cinclus; larus; ardea garzette, a. alba“ — vr. mold. băn. trans. *păscariu* || ar. *piscar* „pê-

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

cheur", zool. „ardea cinerea" || PISCARIUS,-UM || comp. port. *peixeiro* || dim. zool. *pescăraş (păsc-)* „alcedo ispida"; *pescărel (păsc-)* „petit pêcheur" (Gr. n. II, 45), zool. „alcedo ispida, cinclus, colymbus glacialis"; *pescăruş (păsc-)* „alcedo ispida" || *pescărească*, mold. trans. *pescăriţă*, ar. *piscăroańe* „marchande de poisson, poissonnière" || col. *pescărime* „pêcheurs" || *pescărie* „pêcherie" (it. *pescheria*; fr. *pêcherie*; prov. sp. port. *pescaria* „pêcherie" || †*păscărescu* „piscatorius" (An. Car.) || *pescărit* „métier de pêcheur".

1369. **Pescos** „poissonneux" — vr· mold. băn. *păscos* < PĬSCOSUS,-A,-UM || it. *descoso*; sard log. *piskosu*; vfr. *pescheux*; sp. *pescoso*.

1370. **PEŢI**, vb. „demander en mariage".

Lat. *PETĪRE (clas. PETĔRE; cf. Densusianu, Hist.l. roum. I, 149—150); înţelesul de „demander en mariage" îl regăsim încă în sp. şi port.

Alb. *pües*; Castro dei Volsci *peţi*; sard log. *pedire*; sp. port. *pedir*.

Der.: *peţit* (vsp. port. *pedido*), *peţitură* (Marian, Nunta, 97) „demande en mariage" (sp. *pedidura*); *peţitor* „celui qui demande une jeune fille en mariage, prétendant; marieur" (comp. petitorius); *peţitoare* „marieuse"; *peţitorie* (Marian, Nunta, 97) „métier de marieur ou de marieuse" || Din locuţiunea *a merge în peţit* a resultat forma *împeţit*, în construcţiuni ca *a se duce la împeţit*, *a se apuca de împeţit*, etc.

PETRECE, v. *trece*.

1371. **PIATRĂ**, sb. f. „pierre; grêle" || ar. *k'atră*.

Lat. PĔTRA,-AM.

Vegl. *pitra*; rtr. *peidra*; it. *pietra*; sard log. *pedra*; fr. *pierre*; prov. *peira* „pierre, grêle"; cat. *pedra*; sp. *piedra*; port. *pedra*.

Der.: dim. *pietricea*; ar. *k'itriţeaŭă* (sard camp. *perdiżedda*; sp. *piedrecilla*); *pietricică* (sp. *piedrecica*); *pietruţă* (Cantemir, Ist. ier. 110; Lex. Bud.; it. *pietruzza*) || augm. *pietroi* || col. băn. *p'etramă* (it. *petrame* || sard. log. *pedramine*) || *pietriş*, ar. *k'itriş* (Dalametra) „gravier" || *pietrar* „†tailleur de pierres, carrier; paveur"; mold. „maçon", zool. „cannabina linota", ar. *k'itrar* „tailleur de pierres" (vit. *petraio*; fr. *perrier*; prov. *peirier*; cat. *pedrer*; sp. *pedrero*; port. *pedreiro*) || *pietrărie* „tas de pierres, grande masse de pierres; carrière; métier de pierrier, de paveur, etc." (fr. *pierrerie*; sp. prov. *peiraria*; *pedreria*) || *pietrui* „paver" || *împietri* „pétrifier, changer en pierre; †délimiter, marquer la limite entre deux terres (en mettant des pierres)" (comp. fr. *empierrer*; nprov. *empeirá*; cat. sp. port. *empedrar*).

1372. **Pietros**, adj. „pierreux" || ar. *k'itros* || PĔTROSUS,-A,-UM || it. *pietroso*; sard log. *pedrosu*; fr. *pierreux*; prov. *peiros*; cat. *pedros*; sp. port. *pedroso* || dim. *pietroşel*, *pietroşică*; *pietroşel*, zool. „cannabina linota; gasterosteus; umbra Krameri".

1373. **PICIOR**, sb. n „pied" — trans. *cicĭor* (Weigand. Jb. VI, 18) || ir. *pitŝor*; megl. *picĭor*; ar. *cicĭor*, *cĭor*.

Lat. *PĔDĬCIOLUS,-UM, contras de timpuriu în *peciolus (cf. pacciolus, CGL. II, 144), a cărui identitate cu petiolus (cf. G. Paris, Rom. XXII, 147) nu e pe deplin stabilită; forma *cicĭor* e resultată prin asimilaţiunea *k-č* > *č-č* din *k'icĭor*; ar. *cĭor* e o contracţiune din *č(i)cĭor*.

It. *picciuolo* „queue des fruits", lucch. *picciuolo* „échelon", cremon. *pezzol* „petit pied"; vfr. *peçuel*; prov. *pesol*; sp. *pezuelo* || comp. vit. *pedicciuolo* „petit pied", nap. *pedezzullę* „Stengel".

Der.: dim. *picioruş*, megl. *picĭuruş* ar. *cicĭuruş*; *picĭoruţ*; *picioraş* şi *piciorel* (Gorovei, Cim. 126) || megl. *picĭoară* „pas" || *piciorong*, *picioroangă*, *piciora(n)g* (Rev. crit. III, 165; Tiktin), *picioranţă* (Petri), *picioroabă* (Lex. Bud.) „échasse" || *împicioroga* „remettre sur pied", refl. „se rétablir, reprendre des forces".

1374. **PICUL'Ŭ** (ar.), sb. „argent serré, mis en réserve, magot".

Lat. PĔCŪLIUM.

Impr.: alb. *pekul'* „cura, riguardo", *pekul'ii* „regalo o mancia che si da per prendere colle buone" (Fialuer, 325—6).

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

1375. **PIDURIŢĂ** (megl.), sb. f. „marchepied d'un métier“ < PEDŪLIS,-E „qui est fait pour les pieds“, devenit **pidure*, de unde dim. *piduriţă*.
It. *pedule*.

1376. **PIEDICĂ** (*piedecă*), sb. f. „entrave, obstacle; croc-en-jambe; sabot d'une roue“ || megl. *pędică* şi ar. *k'adică* „entrave, obstacle“.
Lat. PĒDĬCA,-AM.
Alb. *pjekə* „pastoja“; friul. *pjedie* „gombina“; vit. *piedica;* sard log. *peiga*; fr. *piège*; port. *pega*
Der.: dim. bot. *pedicuţă* „lycopodium clavatum“.

1377. **Impiedica** *(împiedeca),* vb. „empêcher, entraver“ || megl. *ămpidicari*; ar. *nk'idicare*, *k'idicare* || < ĪMPĒDĪCARE || alb. *pjekoń* „impastoiare“; vit. *impedicare,* vnap. *pedicare*; fr. *empêcher*; port. dial. *empelgar* || †*împedecătură* (Cantemir, Hron.) „obstacle, entrave“, megl. *ămpidicătură*, ar. *nk'idicătură* „entraves“ || *despiedica (despiedeca)* „enlever les entraves; enlever le sabot qui retient la roue“, megl. *dispidicari* şi ar. *disk'idicare* „enlever les entraves“.

1378. **PIEDIN,** sb. m. „chacun des fils qui reste attaché aux ensouples des tisserands, après qu'ils ont levé la toile, penne“ || megl. *k'adin(i)* şi ar. *k'adin* „fil“.
Lat. *PĒDĪNUS,-UM, dintr'un adj. *PĒDINUS,-A,-UM, derivat din PES „picior“ (Candrea, Conv. lit. XXXVIII, 881-885); comp. pentru înţeles gr. πέζα „pied; bord d'un vêtement, frange“ şi sp. *pezuelo* „erste Vorrichtung der Fäden eines Zettels“, vsp. *pizuelo* „Tuchende, Sahlleiste“ < *pe(di)ciolus.
It. *penero*, piac. *pedan,* lucch. *pedano*, abruzz. *pedęnę, petęnę,* sic. *pedini*, Sanfratello *pieru* „ciascuno dei fasci dell'ordito“; sard camp. *pindu*; nprov. *pesen* || alb. scut. *peinə* „fimbria“ (Fialuer, 325); friul. *pinie*; bol. romagn. *pedna,* lucch. *pedana,* Arcevia *pedena*; fr. *penne* < * PĒDĪNA,-AM.

1379. **PIELE,** sb. f. „peau; cuir“ || ar. *k'ale*.
Lat. PĔLLIS,-EM.
Vegl. *pjal*; rtr. *pel*; it. *pelle;* sard log. *peḍḍe*; fr. *peau*; prov. *pel*; cat. *pell*; sp. *piel*; port. *pelle*.
Der.: dim. *pieliţă*, *peliţă* „pellicule; †chair; †corps; †teint“ (pentru înţelesurile din urmă, comp. vsl. плъть „caro, corpus, color“), ar. *k'iliţă* şi *k'iluţă*; ar. *k'iliţ* (Dalametra) „petite outre“; *pelicioară* (Cantemir. Ist. ier. 287; Voronca, Dat. cred. 413); *pelişoară* (Lex. Bud.); ar. *k'ilică* (Dalametra; sp. port. *pellica*); băn. *pielușină* (An. Car.) || †*peliţesc* (Cod. Vor.) „charnel“; †*a se împeliţa* „s'incarner“; *împeliţat* „incarné: un des noms populaires du diable“.

1380. **Pielcea** *(pelcea),* sb. f. „petite peau“ < *PĔLLĬCĔLLA,-AM din PĔLLĬCŬLA || sic. *piḍḍiceḍḍa*; vfr. *peaucele;* sp. *pielecilla* || dim. *pielceluşe* (Lex. Mard.: Teodorescu, P. pop. 604), † „prépuce“ (Paliia, Exod. IV, 25); *pielcică, pelcică*, băn. trans. *pielcuţă* (An. Car.; Lex. Bud.; Tiktin); mold. *pielcăluţă* (Tiktin).

1381. **Pielar,** sb. m. „celui qui travaille ou vend des peaux, peaussier“ || ar. *k'ilar* || < PĔLLARIUS,-UM || it. *pellaio*; prov. *pelier*; cat. *peller*; port. *pelleiro* || *pielărie* „peausserie“ (prov. *pelaria*; cat. *pelleria*; port. *pellaria*).

1382. **PIEPT,** sb. n. „poitrine; poitrail (du cheval)“; sb. m. „devant (d'une chemise), plastron“ || ir. *kl'ept*; megl. ar. *k'ept* „poitrine“.
Lat. PĔCTUS; forma ir. a fost influenţată de fonetismul slav.
Rtr. *pech*; it. *petto*; sard log. *pettus*; vfr. *piz*, fr. *pis* „mamelle (d'une vache, d'une chèvre, etc.)“; prov. *peich*; cat. *pit*; sp. *pecho*; port. *peito*.
Der.: dim. *pieptişor*; *pieptuşor* (Tocilescu, Mat. 262); băn., trans. *pieptuţ* (An. Car.; Lex. Bud.) || *pieptar* „pourpoint fourré sans manches que portent les paysans; devant de chemise, plastron“, ar. *k'iptar* „pourpoint fourré sans manches“ (sp. *pechero*; comp. vit. *pettiera*; sp. *pechera*): dim. *pieptăraş* „petit pourpoint fourré; bavette“; trans. *pieptăruţ* (Marian, Nunta, 241; Reteganul, Pov. ard. V, 46) „petit pourpoint fourré“ || megl. *k'iptaci* „devant de chemise, plastron“ || *pieptos*, megl. *k'iptos* „qui a une large poitrine“ || *pieptiş* „courageusement“.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

Impr. rut. кнштар „kurzes ärmelloses Pelz“, dim. кнштарик.

1383. **PIEPTENE** (*pieptine*), sb. m. „peigne; peigne du tisserand“ || ir. *tšåptir*; megl. *k'aptini*; ar. *k'aptine*.

Lat. PĔCTEN,*-ĪNEM (comp. *pecten non pectinis*, App. Probi și glosele din CGL. VII, 59).

Vegl. *pjakno*; rtr. *petten*; it. *pettine*; sard log. *pettene*; fr. *peigne*; prov. *penche*; cat. *pinta*; sp. *peine*; port. *pente*.

Der.: dim. *pieptenaș*, *pieptănaș*; *pieptănuș* (Rev.cr -lit.III,164; Tiktin); ar. *k'iptiniciu* (Dalametra), megl. *k'ăptinici*; *pieptinel* (Tiktin), megl. *k'ăptinel* „maladie de la bouche chez les petits enfants, muguet“ || *peptenar*, megl. *k'ăptinar*, ar. *k'iptinar* (Dalametra) „peignier“ (it. *pettinaio*; fr. *peignier*; prov. *penchenier*; cat. *pintayre*; sp. *peinero*; port. *pentieiro*; comp. pectinarius).

1384. **Pieptena** (*pieptăna*), vb. „peigner; carder“ || megl. *k'ăptinari*; ar. *k'iptinare* || < PĔCTĪNARE || rtr. *pettner*; it. *pettinare*; sard log. *pettenare*; fr. *peigner*; prov. *penchenar*; cat. *petinar*; sp. *peinar*; port. *pentear* || *pieptenătură*. megl. *k'ăptinătară*, ar. *k'iptinătură* „coiffure“ (rtr. *pettnadura*; it. *pettinatura*; fr. *peignure*; nprov. *penchinaduro*; sp. *peinadura*; port. *penteadura*).

1385. **PIERDE**, vb. „perdre“ || ir. *pl'ęrde*; megl. *pĭardiri*; ar. *k'ardire*.

Lat. PĔRDĔRE.

Vegl. *pjardr*; rtr. *perder*; it. sard log. *perdere*; fr. prov. cat. *perdre*; sp. port. *perder*.

Der.: *pierdere*, *pierzare* „perte, perdition“; *pierzător* „qui perd“ || *pierzanie* „perte, perdition“ || *pierde-vară* „flâneur“ || † *răspierde* (Dosoftei, Ps. vers. 243; Tiktin) „faire périr, exterminer“.

1386. † **Pierzăciune**, sb. f. „perte, perdition“ (Prav. Gov. 31) — † *pierzecĭune* (Lex. Mard.) || megl. *perdăcĭuni*, *pĭardăcĭuni*; ar. *k'irdăcĭune* || < PĔRDĬTIO, -ŌNEM; forma cu *-z-* a fost refăcută după *pierzare*, *pierzanie*, etc.

1387. **PIERSICĂ** (*piersecă*), sb. f. „pêche — **PIERSIC** (*piersec*), sb. m. „pêcher“ || megl. ar. *k'arsică*, *k'arsic*.

Lat. PĔRSĪCA,-AM; PĔRSĪCUS,-UM.

Alb. *pješke*; rtr. *persic*; it. *pesca*, *pesco* (ven. *persego*, triest. *persigo*, ver. *persego*, mant. *persak*, cremon. *perseg*, bresc. *persek*, vberg. *perseg*, Bormio *persik*, mil. pav. *perseg*, piem. *persi*, piac. *persag*, parm. *perseg*, *persga*, regg. *perseg*, mir. *persag*, bol. romagn. *persg*, *persga*, Urbino *persik*, *persika*, lucch. *persiko*, *persika*, abruzz. *perzękę*, *prezzękę*, nap. *pjerzękę*, *perzęka*, cal. *pjersiku*, sic. *persiku*, *persika*, cors. *persika*); sard log. *pessige*; fr. *pêche*; prov. *persega*, *presega*; cat. *pressec*; sp. *péjego*, *prisco*; port. *pecego*; fonetismul formelor romanice nu e pretutindeni normal.

Der.: dim. *piersicei*, pl. „impatiens balsamina“ || *piersiciu* (Iorga, Studii, V, 318; XIII, 63; Hasdeu, 764) „de la couleur des pêches“ || *piersica*, pop. „rosser d'importance“.

Impr.: rut. персик „Pfirsiche“.

1388. **PÎINE** (*pîne*), sb. f. „pain“; vr. mold. „céréales, blé, récolte“ || ir. *păre*; megl. *pǫni*, *pǫĭni*; ar. *pîne*.

Lat. PANIS,-EM.

Vegl. *pun*; rtr. *paun*; it. sard log. *pane*; fr. *pain*; prov. *pan*; cat. *pa*; sp. *pan*; port. *pão*.

Der.: dim. *pîinișoară* „petit pain“, bot. pl. *pîinișoare* „russula; cortinarius cinnamomeus“; *pîniță* (Tiktin); megl. *pǫ(ĭ)ničcă* || *pîinar*, ar. *pînar* „boulanger“.

1389. **PIN**, sb. m. „pin“ || megl. *pin*; ar. *k'in*.

Lat. PĪNUS,-UM.

Rtr. *pin*; it. *pino*; sard log. *pinu*; fr. *pin*; prov. *pin*; cat. *pi*; sp. *pino*; port. *pinho*.

Der.: col. *pinet*, ar. *k'inet* (vit. *pineto*; comp. it. *pineta*; nprov. *pinedo*; cat. *pineda*).

1390. † **PINGE**, vb. „pousser“ (Coresi, Caz. 1581, 279) || ar. *pindzere* (*pindzeare*); perf. *pimșu*; part. *pimtu*.

Lat. * PĬNGĔRE, * PĬNXĪ, * PĬNCTUM (=clas. PANGĔRE), refăcut din ĭMPĬNGĔRE; afară numai dacă forma aceasta nu e cumva resultată prin o aferesă din *împinge*.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

1391. **Împinge**, vb. „pousser“ || comp. ar. *pindzire, pindzeare* || ÎMPÎNGĔRE || friul. *impenzi*; it. *impingere*; vfr. *empeindre*; prov. *empenher*; cat. *empenyer* || *împingător* „qui pousse“; *împinsătură* „poussée“; †*împingătură* „trusio“ (An. Car.).

1392. **PÎNTECE**, sb. m. „ventre“ — băn. *pîntśec* || megl. *pǫntiți*, păstrat numai ca nume toponimic; ar. *pîntic, pîntică*.

Lat. PANTEX,-TĬCEM; formele în *-ec*, *-ic* sînt refăcute din pl.

It. *pancia*; fr. *panse*; prov. *pansa*; cat. *panxa*; sp. *panza*; port. *pança*.

Der.: dim. *pîntecel*; *pîntecuț* (Marian, Leg. Maic. 200); ar. *pînticuș* și *pînticușă* || *pîntecare* (Marian, Nașt. 398), mold. *pîntecărie* (Șez. III, 12) și *pînticărie* (Filipescu, Agr. 131) „diarrhée“.

1393. **Pîntecos** (*pînticos*), adj. „ventru“ || ar. *pînticos* || < PANTĬCOSUS,-A,-UM.

1394. **Spinteca**, vb. „fendre; éventrer“ — băn. *spîntśeca, spindzeca* || ar. *spînticare* || < *EXPANTĬCARE, devenit *spîntecare* și pe urmă *spintecare*, cu trecerea lui *-în-* la *-in-* în silabă atonă sub influența lui *-e-* următor (comp. *dimineață* < *demîneață*); pentru formațiune și înțeles, comp. it. *sventrare*, fr. *éventrer*, nprov. *esventrá* < *EXVENTRARE, vfr. *esboueler* „éventrer“, fr. *ébouler* (nprov. *esboudelá* „étriper“, it. *sbudellare* „sventrare“) < EX + vfr. *bouel* „boyau“, precum și formele abruzz. *sbendrękà*, sic. *sbintrikari*, nprov. (Bagnères-de-Luchon) *ezbentregá*, resultate din contaminațiunea lui *exventrare cu *expanticare; cît privește forma bănățeană *spindzeca* < **spindeca*, ea trebue să fi resultat din contaminarea unei forme **spindeca*, **spîndeca* < *EXPANDĬCARE (al cărei înțeles primitiv trebue să fi fost „a răspîndi, a împrăștia, a vărsa“) cu forma *spînteca* „a deschide pîntecele, a vărsa mațele“, contaminațiune care trebue să se fi produs și în formele romanice de mai jos care însemnează și ele „a împrăștia, a vărsa“ Arbedo *spandigá* „spargere, sciorinare“; ven. *spantegar*, bresc. *spantegá*, com. mil. *spantegar*, pav. *spandgá*, piem. *spantiè*, gen. *spantegá*, toate cu înțelesul de „spargere, diffondere, sparpagliare“, abruzz. *spandękà* „penare, tormentare“, campob. *spandękà* „smaniare“. nap. *spantękare* „patire, spasimare, venir meno“, calabr. *spantikare* „spaventarsi“; fr. *épancher*; nprov. *espantegá* „répandre“ (comp. it. *spanciare* „far pancia“, lucch. *spanciare* „sventrare“, vfr. *espancier* „fendre la panse, éventrer“, care sînt formațiuni tîrzii) | *spintecătură* „fente“, băn. *spîntśecătură* „exenteratio“ (An. Car.) | *despinteca*, ar. *dispînticare* „fendre“; *despintecătură* „fente“.

1395. **PISA**, vb. „piler, égruger, broyer“ || ar. *Kisare*.

Lat. PĪSARE.

Rtr. *piser*; berg. *pisá*, campob. nap. *pęsá*, cal. *pisare*, sic. *pisari*; fr. *piser*; prov. *pizar*; sp. port. *pisar*.

Der.: *pisător* „broyeur“, ar. *Kisător* „pilon“ (comp. vabruzz. *pisaturę* și nap. *pęsaturę* „pestello“); *pisătură*, ar. *Kisătură* „broyage; toute substance pilée“ (sic. *pisatura*; sp. port. *pisadura*) || băn. Pădureni *pisoń* (I. Popovici, Rum. Dial. I, 166), *pisălog*, trans. *pisălug* „pilon“ (format din *pisa* + *pilug*), *pisălugi* (R.-Codin, Cuv. Muscel, 38), „piler; rosser“ | *pisăgi* „rouer de coups“; *pisăgeală* „rossade“.

1396. **Păsat**, sb. „millet (pilé) dont on a enlevé la balle; bouillie de millet; farine grossière de maïs“; Sălagiu „grésil“ (Tribuna, 1890, 373) — băn. Hațeg, Sălagiu *pisat* (Viciu, Glos. 67; Tribuna, 1890, 373) || ir. *psåt* || < PĪSATUM, cu trecerea lui *-ī-* aton la *-e-* > *-ă-*; pentru înțeles, comp. „smeul se ia și samănă mălaiul (meiul) .... îl curățește bine, îl pisează, face *păsat* ...“ (Sbiera, Pov. 55), „*pasatul* se bate bine în chiuă de se dejghioacă coaja de pe el“ (Șez. VII, 75) și „meiul curățit de coji se numește *păsat*“ (G. Maior, Fitotechnia, 122), de unde se vede că trebue să se fi spus odată milium pisatum > *mei păsat*, adică „meiul pisat în piuă pentru a se curăți de coaje“, de unde apoi, prin omiterea substantivului pe care-l califica adjectivul, *păsat*; pentru înțelesul de „grésil“, comp. Blonay *pézé* „petit grain; grésil“, sav. *pezeta* „vesce cultivée“, pl. *pezte* „grésil“ || fr. *pisé* (comp. sic. *pisata*; nprov. *pisado*; sp. port. *pisada*).

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

1397. **PIUĂ** (*pivă*) „mortier (à piler); moulin à foulon; † mortier (pièce d'artillerie)“ — † *pio* (Biblia 1688, Num. XI, 8; Cuv. d. bătr. I, 210; Let. I, 343; Lex. Bud.); † *piă* (Cantemir, Ist. ier. 378).

Lat. *PĪLLA,-AM < *PĪLŬLA, dim. din PĪLA; forma normală *piă*, a devenit *piuă* sub influenţa formelor *ziuă*, *steauă*; *pivă* presintă trecerea lui *u* la *v* ca în *măduvă* < *măduă*; pl. normal **pile* nu s'a păstrat, fiind înlocuit cu formele analogice **piue*, *piuă*, *pio*, dar a lăsat o urmă în derivatul *pilug*.

Rtr. (Gombitelli) *pilla*; tosc. *pilla*, Noto *piḍḍa* (comp. it. *pillo* „bastone assai grosso ad uso di pigiare o calcare checchessia“, sic. *piḍḍu* „tritume di panno, di paglia. ecc.“ < *PĪLLUM = clas. PĪLUM); vegl. *pajla*; friul. *pile*; it. prov. sp. *pila*; port. *pia* < PĪLA.

Der.: dim. *piuliţă* „mortier (à piler); écrou“ || *piuar*, *pivar*, † *pioar* „foulonnier“ || mold. trans. *pilug* „pilon“.

1398. **PLĂCEA**, vb. „plaire“.

Lat. PLACĒRE.

Alb. *pəl'keń*; vegl. *plakar*; rtr. *plaschair*; sard log. *piágere*; vfr. *plaisir*; fr. *plaire*; prov. *plazer*; cat. *plaure*.

Der.: *plăcere* „plaisir“ (rtr. *plaschair*; it. *piacere*; sard log. *piágere*; fr. *plaisir*; prov. *plazer*; cat. *plaher*); *plac* „gré, plaisir“; *plăcut* „agréable“; *neplăcut* „désagréable“.

1399. **PLĂCINTĂ**, sb. f. „pâté, galette feuilletée“ || megl. *plăţintă*.

Lat. PLACENTA,-AM.

Der.: dim. *plăcintuţă* (Şez. II, 218); *plăcinţea* (Sîrbu, Alcăt. 91); *plăcincioară* (Voronca, Dat. cred. 585; Stamati, Wb. 475) || *plăcintar*, megl. *plăţintar* „celui qui fait ou vend des galettes feuilletées“; *plăcintărie* „pâtisserie (où l'on fait des galettes feuilletées)“.

Impr.: ung. *palacsinta*.

1400. **PLAI**, sb. n. „flanc d'une montagne: défilé, chemin étroit entre deux montagnes; région montagneuse“ || ar. *plaiu* „versant d'une montagne“.

Lat. *PLAGIUS,-UM < PLAGA „bande de terre, étendue, contrée“ [Candrea].

Vit. *plaio* (Arch. gl. XV, 352).

Comp. it. *piaggia* „côte, coteau, penchant de colline“; vfr. *plaie* „contrée, région“; prov. *plaia* „plage“ < *PLAGIA.

Der.: dim. *plăieţ* (Molnar, Sprachl. 57,356; Lex. Bud.); *plăiuţ* (Lex. Bud.); *plăişor* (Teodorescu, P. pop. 591) || † *plăiet* (Iorga, Studii, V, 473) „domaine, pays“ || *plăiaş*, *plăieş* „montagnard; garde-frontière“.

Impr.: rut. плай (dim. плайчок) „Fusssteg, Fusspfad, Reitweg im Gebirge: Reihe, Schicht“, плайом „reihenweise, nebeneinander“; ung. *plajás*, *palajás* (Szinnyei, II, 172).

1401. **PLĂPÎND**, adj. „frêle, débile“.

Lat. *PALPABUNDUS,-A,-UM < PALPARE [Candrea, Rom. XXXI, 309]; forma normală **plăpăund* a devenit *plăpînd* poate sub influenţa lui *blînd*, *flămînd*.

1402. **PLECA**, vb. „baisser. plier, pencher; s'en aller, partir“ || megl. *plicari* „décamper“; ar. *plicare* „partir“.

Lat. *PLĬCARE, înţelesul de „s'en aller“, pe care-l găsim în latina de mai tîrziu (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 193) şi care se regăseşte aproape identic în nprov. *plegá* „détaler“, pare a se fi desvoltat mai întîi în limbagiul milităresc, prin fasele intermediare „céder le terrain, reculer, se retirer, s'en aller“ (comp. *les ennemis plièrent à la première charge*).

Rtr. *plajer*; it. *piegare*; fr. *plier*, *ployer*; prov. cat. *plegar*; sp. *llegar*; port. *chegar*.

Der.: *plecare* „départ“; *plecat* „humble, soumis“, ca sb. † „inclinaison, désir“ (Cuv. d. bătr. II, 121) || *plecăciune* „inclination; † soumission, humilité“, megl. *plicăciuni* „humilité“.

1403. **Apleca**, vb. „allaiter“ || megl. *plicari*; ar. *aplicare* || < APPLĬCARE „appliquer, mettre contre, approcher“, de unde uşor s'a desvoltat înţelesul „approcher du sein — allaiter“ || vfr. *aploier* „faire ployer, faire approcher, amener“, bress. *aplié*, lion. *aplayé* şi Blonay *apleyi* „atteler“; prov. *aplegar*, nprov. *s'aplegá* „se retirer, partir“; cat. *aplegar* „cueillir; arriver“; sp. *allegar* „cueillir; approcher, ajouter“; port. *achegar* „approcher; arriver“ || *aplecătoare*, *plecătoare*, megl. *plicătoari*, ar. *aplicătoare*, adj. sb. f.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

„qui allaite; brebis qui allaite un autre agneau que le sien“.

Impr.: rut. плекати „säugen“; плекотора „Mutterschaf, Ziege das (die) ein fremdes Lamm (Zicklein) säugt“; ung. *pleketor* „brebis, vache stérile“ (Szinnyei, II, 174).

1404. **Aplecătură**, sb. f. „allaitement“ (An. Car.) < APPLĪCATURA,-AM || cat. *aplegadura*.

PLIMBA, v. *umbla*.

1405. **PLIN**, adj. „plein“ || ir. *plir*; megl. *plin*; ar. *plin*, *mplin*.

Lat. PLĒNUS,-A,-UM.

Vegl. *plajn*: rtr. *plain*; it. *pieno*; sard log. *pjenu*; fr. *plein*; prov. *plen*; cat. *ple*; sp. *lleno*; port. *cheio*.

Der.: dim. *plinicel*; *plinuţ* || † *plinăciune* (Paliia, Exod. XXII, 29; An. Car.) „plénitude“ || *deplin* „entier, complet“ († *de plin*, adv. „en entier, au complet“, comp. *destul* < *de*+*sătul*) || *îndeplini*, trans. *deplini* „accomplir“.

1406. **Plinătate**, sb. f. „plénitude, intégrité“ < PLĒNĬTĂS,-TATEM || vfr. *plenté*; prov. *plendat*.

1407. **Plini** (vr. trans.), vb. „remplir, accomplir“ < *PLĒNĪRE (= PLENESCERE; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 150) || vfr. prov. *plenir* || *implini*, ar. *mplinire* „accomplir, compléter“ (friul. *implení*; ven. triest. ver. *impinir*, vic. *impinire*, mant. *inpinir*, cremon. *impiener*, bresc. *empieni*, Bormio *implenir*, mil. *impieni*, pav. *impini*, piem. *'npini*, monferr. *ampini*, parm. *impienir*, mir. *impinir*, ferr. romagn. *impini*) || †*plinealã* „plénitude, intégrité“ (Cantemir, Ist. ier. 69), „recouvrement (des créances, des contributions“; Letop. II, 78; Iorga, Studii, VII, 124).

1408. **PLÎNGE**, vb. „pleurer, plaindre“—vr. băn. pf. *plînş* || ir. *plănže*; megl. *plonziri* (pf. *plonş*); ar. *plindzire*, *plîndzeare* (pf. *plîmşu*; part. *plîmtu*).

Lat. PLANGĔRE,-NXĪ,-NCTUM.

Vegl. *plungre*; rtr. *plaundscher*; it. sard log. *piangere*; fr. *plaindre*; prov. *planher*; cat. *planyer*; vgaliţ. *changer*.

Der.: *plingere*, ar. *plîngu* „plainte, lamentation“; *plîns*, ir. *plănş* „pleurs“; *plingător*, megl. *plăngător* „plaintif, pleureur“; *plînsătură* (Tocilescu, Mat. 1559) „lamentation“ || *plînset*, †*plînget* (Varlaam, Caz. II, 77^{b}) „pleurs, larmes“ || *plînsoare*, †*plînsură* (Dosoftei, Ps. vers. 271, 441; Psaltire, 1651, predosl.) „plainte doléance“ || *plîngăcios* „pleurnicheur“ || trans. *a se plîngui* (Marian, Leg. Maic. 171, 172) „se lamenter“, refăcut după *tîngui*.

1409. **Plînguros** (ar.), adj. „plaintif, pleureur“ < *PLANGOROSUS,-A,-UM din PLANGOR,-OREM.

1410. **PLÎNTARE** (ar.), vb. „planter enfoncer“.

Lat. PLANTARE.

Rtr. *planter*; it. sard log. *piantare*; fr. *planter*; prov. cat. *plantar*; vport. *chantar*, port. *tanchar*.

Der.: ar. *plîntătură* „plantation“ (vport. *chantadura*).

1411. **Împlînta**, vb. „enfoncer; † planter“ < ĪMPLANTARE || rtr. *implanter*; it. *impiantare*.

PLOAIE, v. *ploua*.

1412. **PLOP**, sb. m. „peuplier“—olt. *pleop* || megl. (Nănta) *plöp*; ar. *plop*, *plup* (Vlaho-Clisura „saule“).

Lat. *PLOPPUS,-UM, resultat prin metatesă din POP(U)LUS; forma ar. *plup* nu e explicată.

Alb. *pl'ep*; it. *pioppo*; fr. dial. *plope*, *prope*, *porpe* (Rolland, Flore pop. X, 202); sp. *chopo*, port. *choupo* || sprsl. *pobla*, friul. *poul*; cremon. *pöbja*, com. pav. piem. *pobja*; fr. *peuple*; cat. *poll*; sp. *poblo* < POP(U)LUS.

Der.: dim. *plop(u)şor*; *ploput* (Şez. IV, 223; Marian, Leg. Maic. 68) || col. *plopişte* (Costinescu); vr. băn. *plopiş* (Iorga, Studii, VI, 469; Petri; Costinescu) || zool. *plopar* (Marian, Ins. 100) „saperda carcharias“.

Impr.: ung. *plop* (Szinnyei, II, 174).

1413. **PLOUA** (*ploa*), vb. „pleuvoir“ — băn. Haţeg, Mehedinţi *ploĭa* || ir. *ploĭi*; ar. *mpluari*.

Lat. PLOVĔRE (= clas. PLUERE; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 78);

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

schimbarea de conjugare s'a produs sub influenţa formei *plouă* < p l o v ĭ t; *ploia* e refăcut după *ploaie* (comp. it. *pioggiare*).

Rtr. *plover*; it. *piovere*; sard log. *pjoere*; fr. *pleuvoir*; prov. cat. *ploure*; sp. *llover*; port. *chover*.

1414. **Ploinţe** (olt.Muscel), sb. „temps pluvieux“ (R.-Codin. Cuv. Musc. 59: WgJb. VIII, 317; Vîrcol, Gr. Vîlc. 97) < PLOVENS,-ĔNTEM (= PLUENS), cu păstrarea lui -o- aton sub influenţa lui *ploaie*.

1415. **Ploaie**, sb. f. „pluie“ || ir. *ploĭe*; megl. *ploaĭă*; ar. *ploaie* || < *PLŎJA,-AM (=clas.PLUVIA)|| vegl. *pluaja*; rtr. *plövgia*; it. *pioggia*; sard log. *pjoża*; fr. *pluie*; prov. *ploia*; cat. *pluja* || vven. *plojba*, ‘canav. *pjobja*, piem. *pjoba* < PLŎVIA || sp. *lluvia*; port. *chuva* || dim. *ploiţă*; *ploicică*.

1416. **Ploios**, adj. „pluvieux“ || megl. *pluiros*; ar. *pluĭos*, *pluiros* || < *PLOJOSUS,-A,-UM (= PLUVIOSUS); megl. şi ar. *pluiros* pare a fi resultat din contaminarea unei forme dispărute **pluĭar* < *PLOJALIS (=PLUVIALIS) cu *pluĭos*? || rtr. *plövgius*; vit. *pioggicso*; prov. *plojos*; cat. *plujos* (comp. sp. *lluvioso*; port. *chuvoso*).

1417. **Pluină** (ar.), sb. f. „temps pluvieux“ < *PLUVĪNA,-AM, dintr'un adj. *PLUVĪNUS,-A,-UM || prov. *plovina* „pluie fréquente“; port. *chuvinha* „bruine“.

1418. **PLUMB**, sb. n. (m.) „plomb“ || ar. *plumbu*.

Lat. PLŬMBUM

Alb. *pl'ump*; vegl. *plonb*; rtr. *plom*; it. *piombo*; sard log. *pjumu*; fr. *plomb*; prov. cat. *plom*; port. *chumbo*.

Der.: dim. trans. *plumbiţă* (Lex. Bud.) „bouteille de plomb“ || *plumburiu*, *plumbiu* (Marian, Crom. 51) „gris de plomb“ || *plumbui* „plomber“.

1419. **POAMĂ**, sb. f. „fruit“; mold. „raisin“ — **POM**, sb. m. „arbre fruitier“ || megl. *pom*; *poami*, pl. „fruits“; ar. *pom* „arbre fruitier; fruit“, *poame*, pl. „fruits“.

Lat. POMUS,-UM; POMA, pl. din POMUM, luat ca sg. f.

Alb. *pem* „fruit; arbre fruitier“; rtr. *pom* „pomme“, *poma* „fruits“; it. *pomo* „fruit“; fr. *pomme*; prov. *pom*, *poma* „pomme“; cat. *pom* „branche chargée de fruits, bouquet“, *poma* „pomme“; sp. *pomo* „pommeau d'épée, vsp. *poma* „fruit“; port. *pomo* „pommeau d'épée“.

Der.: dim. *pomişor*; *pomuşor*; †*pomşor* (An. Car.; Cantemir, Ist. ier. 129); *pomuleţ*; trans. *pomuţ* (Lex. Bud.); megl. *pomĉuc*, *pomcic*, *pomuş* || trans. *pomiţă* „mûre; fraise“; trans. Sălagiu *pomiţaŕ* (Viciu, Glos. 46; Gutinul, n-rul 29) „mûrier; fraisier“; mold. *pomuşoară* „groseille“ || băn. Oaş *pomărie* „verger“ (Mangiucă, Cal. 9 mart) || *pometuri*, pl., băn. Haţeg *pomoroaże*, pl. „toutes sortes de fruits“ || băn. *pomăŕelniic* „qui aime les fruits“.

1420. **Pomet** (*vomăt*), sb. n. şi m. „verger“ — Oaş *pómăt* || ar. *pumet* || < POMĒTUM, influenţat în fonetism de *pom* || it. *pometo*.

1421. **POARTĂ**, sb. f. „porte cochère“ || ir. *portę*; megl. şi ar. *poartă*.

Lat.PORTA,-AM.

Vegl. *puarta*; rtr. it sard *porta*; fr. *porte*; prov. cat. *porta*; sp. *puerta*; port *porta*.

Der.: dim. *portiţă*, ar. *purtiţă*; *porticică* (sp. *puertecica*) || *portar* „portier; † huissier“, ar. *purtar* „portier“ (rtr. fr. prov. *portier*; cat. *porter*; sp. *portero*; port. *porteiro*); *portărel* „huissier“; *portăreasă*, trans. *portăriţă* „portière, concierge“.

1422. **POI**, adv. „après“, păstrat numai în **POIMÎINE** „après demain“ || megl. *puĭmǫ(ĭ)ni*; ar. *păimîne*.

Lat. POST, devenit de timpuriu POS + MANE.

Rtr. *puschmaun* (comp. it. *posdomani*, abruzz. *pojędumanę*; prov. *posdeman* < POST-DE-MANE).

1423. **Apoi**, adv. „ensuite, après“ — *apăĭ* (Jipescu, Op. 25, 51), *păĭ*, mold. *poĭ*, întrebuinţat singur saŭ în anumite locuţiuni atone, precedat sau urmat de *de*, cu înţelesul de „alors, mais alors, mais“ || ar. *apoĭ*, *apoĭa*, *apoaĭa* || < AD-POST, devenit *APPOS || Arbedo *apus*; vit. *appo*, crem. *apus*, bresc. brianz. *apös*, mil. *apos*, sic. *appoi*; vsard *appus*; vsp. port. *apos* || †*apoiul* (*apoii*, *apoia*, *apoile*), †*poiul* (Cod. Vor.)

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

„le dernier“ || *de-apoi* „de la fin, dernier“, ar. *de-apoĭa, dapoĭa* „ensuite, à la fin“.

1424. **Înapoi**, adv. „en arrière, derrière“ — băn. *năpoĭ* || megl. *năpoĭ* „ensuite, en arrière, de nouveau“; ar. *năpoĭ* „en arrière, de nouveau“ || < ÎN-AD-POST || *înapoia* „rendre“, *a se ~* „retourner, revenir“, ar. *nîpuiți* (Dalametra) „retirez-vous, en arrière!“ || băn. *napoișil'ea* „à reculons“ || *dinapoi* „en arrière, de derrière“, megl. ar. *dinăpoĭ* „en arrière“.

1425. **După**, prep. „après“ || ir. *dupę*; megl. *dupu*; ar. *după, dupu, dipu* || DE-POST, redus în poziție atonă la *d e - p o, de unde, prin trecerea lui *o* la *ă* (cf. *că, către*, etc.), a resultat **depă*, devenit apoi **dăpă*, și, prin influența labialei următoare asupra lui *ă*, *după* || rtr. *davos*; it. *dopo*; vsard *depus*; port. *depos*.

POM, v. *poamă*.

1426. **PORC**, sb. m. „porc“ — **POARCĂ**, sb. f. „truie“, păstrat numai în numele jocului copilăresc *de-a-poarca* || ir. *porc*; *porkę*; megl. *porc, pŭörc* (Nănta); *poarcă*; ar. *porcu; poarcă*.

Lat. PORCUS,-UM; PORCA,-AM.

Vegl. *puark*; rtr. *pŭerk'*; it. *porco, porca*; sard *porku*; fr. *porc*; prov. cat. *porc, porca*; sp *puerco, puerca*; port. *porco, porca*.

Der.: dim. *porcuț* (Marian, Ins. 57); *porculeț* (Tiktin); *porcușor* (Marian, Ins. 57; Antipa, Fauna, 134; Marian, Ornit. II, 297) „charadrius morinellus“; *porcușor* (Marian, Immorm. 581), *porcșor, porșor*, dim. *porșoraș* (Bibl. Trib. n-rul 4; Rev. cr.-lit. IV. 145) „petit tas de foin“ (numele de animale sînt întrebuințate și aiurea pentru a designa o grămadă de fîn, de paie, etc.; comp. val. *kosset* „petit cochon, petit tas de foin“, elv. *katson* „cochon, tas de foin“ (cf. Horning, Zs. rom. Phil. XXVII, 149; Bull. pat. Suisse rom. VIII, 41, 44); *porculeț* (Pamfile. Agric. 158), *porculete* (Rev. cr.-lit. III, 165), *purculete* (Viciu, Glos. 44) „petit tas de foin“; ir. *porkić, porkițe* || trans. *porcaș* (Lex. Bud.) „gobio fluviatilis“ || augm. *porcoi* (*purcoi*) „petit tas de foin, meulon; tas, monceau; gobio fluviatilis“, din care dim. *porcoieș* „petit tas de foin“ (Pamfile. Agric. 158), *porcoiaș* „gobio fluviatilis“; *porcan* „gros impertinent“ (Creangă, Scrieri, II, 49); „petit tas de foin; gobio fluviatilis“ || col. băn. *porcamă* || *porcie* „rusticitas“ (An. Car.), „cochonnerie“ (Cantemir, Ist. ier. 299; Lex.Bud.; Costinescu) || *porcesc* „de cochon, sale, obscène“ (sic. *purčisku*); *porcește* „comme un cochon, salement“ || *porcos* „de cochon, sale“ || *a se porci* „agir comme un cochon, devenir impertinent“ || *porcăi* „couvrir d'injures“.

1427. **Purcel**, sb. m. „pourceau“ — **Purcea**, sb. f. „petite truie“ || ir. *portśe*; *portśę*; megl. ar. *purțel, purțeaŭă* || < PORCĔLLUS,-UM; PORCĔLLA,-AM || rtr. *pursché, purschella*; it. *porcello, porcella*; sard log. *porkeḍḍu;* fr. *pourceau*; prov. *porcel, porcela*; cat. *porcell* || dim. *purcică*, prin schimbare de sufix; *purcicuță* (Sbiera, Pov. 16); *purceluș*, megl. ar. *purțiluș*; *purcelușe* „petite truie; sylvia hortensis“ (Marian, Ornit. I, 321); trans. *purcelaș* și *purcelucă* (Reteganul, Pilde. 29).

1428. **Porcar** *(purcar)*, sb. m. „porcher, gardien de cochons“ || megl. ar. *purcar* || < PORCARIUS,-UM || rtr. *pork'er*; it. *porcaio*; sard log. *porcarżu*; fr. *porcher*; prov. *porquier*; cat. *porquer*; sp. *porquero*; port. *porqueiro* || dim. *porcăraș* „petit porcher“, zool. „charadrius pluvialis“ (Marian, Ornit. II, 295) || *porcăreasă* (Tiktin) „porchère“ || *porcărie*, megl. *purcăriă*, ar. *purcăril'e* „cochonnerie“ (rtr. *porcaria*; it. *porcheria*; fr. *porcherie*; prov. *porcaria*; cat. sp. *porqueria*; port. *porcaria*) || megl. *purcarniță* și ar. *purcarțio* (Dalametra) „étable à cochons“.

1429. **Purcăreață** (băn.), sb. f. „étable à cochons“ < *PORCARĬCIA,-AM, din PORCARĬCIUS,-A,-UM (Lex. Alam.) || it. *porcareccia*; vfr. *porcherece*; prov. *porcareza* (Thomas, Rom. XXXII, 194); sp. *porqueriza* || comp. it. *porchereccio*; vfr. *porcherez*; sp. *porquerizo*; port. *porcariço* < PORCARICIUS.

1430. **Porcină** (vr. Suceava), sb. f. „viande de porc, charcuterie“ (Cantemir, Div. 167; Șez. V, 117) || ar. *purțină* || < PORCĪNA,-AM || Gröden *purčina*, friul. *purzinę*; it. *porcina* || comp. it.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

porcino; prov. *porcin*; sp. port. *porcino* < PORCĪNUS (comp. cat. *porquí*).

1431. **PORUMB**, sb. m. „pigeon; maïs“ —**PORUMBĂ**, sb. f. „colombe“—vr. Olt. *părumb* (WgJb. VII, 86; Iorga, Studii, XIV, 149); vr. băn. trans. Muscel *porîmb* (Cuv. d. bătr. I, 297; WgJb. VIII, 317) || ar. *părumbu*, *purumbu* „pigeon“; *părumbă*, *purumbă* „colombe“.

Lat. PALUMBUS,-UM; PALUMBA,-AM; iniţialul *po-*, în loc de *pă-*, a resultat prin trecerea lui *ă* aton la *o* sub influenţa labialei precedente (comp. *boteza* < **băteza*); în forma ar. *purumbu* a avut loc asimilarea lui *ă* cu *u* tonic din silaba următoare; *î* din *porîmb* se datoreşte influenţei sinonimului *golîmb* < vsl. голѧкъ; pentru înţelesul de „maïs“, desvoltat sau după asemănarea pe care va fi găsit-o poporul între păpuşa sau ştiuletele de porumb cu porumbielul,sau din causa coloarei (cf. mai jos); comp. bulg. гълъби „maïs“ < гълъбъ „pigeon“, nprov. *couloumbo* „colombe; panic vert“.

Alb. *pɛlum*, *pɛlumbɛ*; vit. *palombo*, *-a*, nap. *palummę*, *palomma*. sic. *palummu,-a*; prov. *palomba*; cat. *paloma*; sp. *palomo,-a*; port. *pombo,-a*.

Der.: *porumb* „gris-bleuâtre,couleur gorge-de-pigeon“ (comp. palumbacius „gris comme un pigeon ramier“; friul. *palomb* „colore grigio che assume l'uva quando s'avvicina alla maturazione; anche il colore biondo che assumono frutta e biade quando cominciano a maturare“; sic. *palummu* „dicesi di mantello del cavallo; bianco, leardo“; port. *cavallo pombo* „Schimmel“; comp. columbinus „de couleur de pigeon“, it. *colombino*,sic.*palumminu* „taubenfarbig“; gasc. *couloum* „pigeon; couleur gorge-de-pigeon, gris“; sp. *caballo palomilla* „schneeweisser Schimmel“; port. *pombinho* „taubenhalsfarbig, hellblau“; rus. голубой „bleu“ < голубъ „pigeon“, etc.); *porumbac*, *porumbăcel* (Şez. VI, 121; Sevastos, Cînt. 57, 174), *porumbiel* (Marian, Ornit. I, 257; Bibicescu, P. pop. 59), *porumbean* (Marian, Ornit. I, 258; Desc. 138), *porumbat* (Burada, Căl. 161), bucov. *porumbicel* (Voronca, Dat. cred. 544), toate cu înţelesul de „gris-bleuâtre, couleur gorge-de-pigeon“ || dim. *porumbiel* (sic. *palummeḍḍu*) „pigeon; petit pigeon“; *porumbaş*; trans. *porumbuţ* (Lex. Bud.; Alexici, Lit. pop. 163); *porumbior* (Cătană, Bal. 65); *porumbea* (it. *palombella*; nprov. *paloumbello*; sp. *palomilla*), *porumbiţă* (ar. *purumbiţă*), *porumbică* (sp. *palomica*) şi *porumbioară* (Gaster) „colombe; petite colombe“ || augm. *porumboi* (Lex. Bud.; Marian, Ornit. II, 181) „pigeon (mâle)“, †*porumboaie* (Cuv. d. bătr. I, 297) „colombe“ || *porumbar* „éleveur de pigeons, celui qui a soin du colombier“ (comp. columbarius; port. *pombeiro*) || *porumbişte* „champ de maïs“ || *porumbiu* „couleur de pigeon“.

1432. **Porumbă**,sb. f. „prunelle“—băn. *porîmbă*; Gorj, Haţeg *poroabă* (Viciu, Glos. 69), Mehed. *poroambă* || megl. *pălăumbră* || < * PALUMBULA,-AM (comp. PALUMBULUS „tourtereau“), devenit **părumblă*, **porumblă*,de unde, prin disimilaţie, *porumbă*; forma meglenită, resultată prin metatesă din **părumblă* > *pălumbră*, a fost alterată în mod neexplicabil în *pălăumbră*; băn. *porîmbă* a fost refăcut după *golîmb* „pigeon“; tot astfel forma *poroabă*, refăcută după masc. *porob*, a suferit influenţa sîrb. голуб (comp.şi slov. *golob*) „pigeon“; *poroambă* a resultat din contaminaţiunea lui *poroabă* cu *porumbă*; cît priveşte înţelesul de „prunelle“, în loc de „petite colombe“, pe care trebue să-l fi avut cuvîntul latin, el trebue să se fi desvoltat din causa coloarei albăstrii a fructului, asemănătoare cu a porumbielului (comp. *corombă* şi formele romanice de mai jos); derivate din numele acestei păsări se găsesc de altminteri deseori aplicate la fructe de coloare albăstrie (comp. it. *palombina* „Traubenart“; nprov. *couloumbasso* „variété de mûrier“ şi *couloumbau* „variété de raisin“; rut. голубий „vaccinium oliginosum“ < голуб „pigeon“; comp. şi alb. *dudí* „Lachtaube“ < *dudɛ* „Maulbeere“) || friul. *brombulę* „prunelle“, refăcut după *brunulę*, tir. *paromora* „baie de ronce“; vit. *palombola* „varietà di fico“, ver. trev. *brombola* „prunelle“, refă-

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

cut după *broñola*, bellun. *parombola* „prunelle“; sav. *palofra* „prunelle“ || *porumb* (Polizu), băn. *porîmb*, Gorj *porob* (Tocilescu, Mat. 1248) „prunellier“ (vit. *palombolo* „fico fiore“, vsorrent. *palumbulu* „varietà di castagno“ Arch. gl. XV, 349) || dim. *porumbrea* (resultat prin asimilaţiune din **porumblea*).*porumbea*, *porumbrică* (Stamati, Wb. 641) şi *porumbică* „prunelle“ || *porumbrel*, trans. *porumbăl* (Lex. Bud.), †*porumbrerĭu* (Cantemir, Ist. ier. 194) „prunellier“, acesta din urmă, prin asimilaţiunea *r-l* > *r-r*, probabil şi sub influenţa lui *porumbar* || *porumbar* (Poenar, Vocab. II, 457; Marian, Sărb. II, 138) „prunellier“ (ver. *brombolar*. trev. *bromboler*, bellun. *paromboler*; sav. *palofreir*) || *porumbriu* (Marian, Crom. 51) „de couleur de prunelle“.

1433. **Porumbar**, sb. n. „pigeonnier. colombier“ < *PALUMBARIUM (comp. columbarium), influenţat în fonetism de *porumb* || sic. cat. *palummaru* (comp. nap. *palęmmara*; prov. *palombiera*: cat. sp. *palomera*) || *porumbărie* „colombier“ (sp. *palomería*).

1434. **POTÎRNICHE**, sb. f. „perdrix, perdreau“ — †*păturnichе* (Cuv. d. bătr. I, 77; Lex. Bud.); vr. mold. *pătărniche* (Letop. II, 228; Codrescu, Dicţ. II, 784) şi *pătrăniche* (Beldiman, Eter. 57; Stamati, Wb. 682, 724); †*potrăniche* (Coresi, Ps². CIV, 40; Dosoftei, Ps. vers. 365); trans. Reteag. Oaş *păturnică*; trans. *pătrunică* (Viciu, Glos. 65), *potîrnică* şi *potîrnic*; *potrunic* (Polizu); bucov. *pătîrnel* (Marian, Ornit. II, 218) || ar. *piturnicl'e*, *pitrunicl'e*, *pituricl'e* (Dalametra).

Lat. *COTURNĪCULA,-AM < COTURNIX, devenit *PERTURNĪCULA prin contaminaţiune cu *pernicula<*pernix, -icem (comp. vegl. *pernajka*; rtr. *pernisch*; it. *pernice*; menton. *pernis*, bas-valais *pernisse*), refăcut din perdix sub influenţa lui coturnix, -icem; forma normală *păturniche* a devenit *potărniche* prin trecerea frecventă a lui *ă* aton la *o* după o labială (cf. *porumb*): în formele în *-ică* s'a produs o schimbare de sufix, din acestea s'a creat apoi un masculin în *-ic* pentru designarea bărbătuşului; acesta din urmă a fost modificat apoi în *pătîrnel*, prin înlocuirea sufixului *-ic* cu *-el*; forma ar. *pituricl'e*, citată de Dalametra, resultată din *piturnicl'e*, provine dintr'o regiune (Albania, etc.) unde *rn* se asimilează în *r*.

Comp. prov. *codornitz*; sp. port. *codorniz* < COTURNĪCEM (comp. şi Gröden *kator*; ven. triest. *kotorno*; galiţ. *kotorra*).

1435. **PRĂDA**, vb. „piller“.

Lat. PRAEDARE.

Alb. *proj*; it. *predare*; vfr. *preer*; port. *prear*.

1436. **Pradă**, sb. f. „proie, butin“ || < PRAEDA,-AM || alb.. *pre*; eng. *praja* „Köder: Aas“; it *preda*; sard log. *prea* „pegno“; fr. *proie*; prov. *preza*; vsp. port. *prea* || *prădalnic* „pillard, rapace“, *părdalnic* „maudit, satané“ || †*pradnic* (Dosoftei, Ps. vers. 222) „pillard, rapace“ || Impr.: rut. прѣда „Beute“ > прѣдовати „Beute machen“; ung. *préda*, *prédál* (Szinnyei, II, 213).

1437. **Prădător**, sb. m. „pillard“ || < PRAEDATORIUS,-UM, din PRAEDATORIUS,-A,-UM || comp. it. *predatore*; prov. *prezador*.

1438. **Prădăciune**, sb. f. „pillage“ || < PRAEDATIO,-ONEM.

1439. **PREA**, adv. „trop“ || ar. *pri*.

Lat. PRAE, influenţat de vsl. пръ (Densusianu, Hist. l. roum. I, 176, 248).

PRECUM, v. *cum*.

PREDA, v. *da*.

PREFACE, v. *face*.

1440. **PREGETA**, vb. „tarder, différer, négliger, discontinuer“.

Lat. *PĬGRĪTARE (= clas. PĬGRĪTARI) „être paresseux“, cu trecerea lui -R- în prima silabă, metatesă întîmplată într'o epocă veche, pentru că numai astfel din *pregetare putea resulta *pregetare*, cu alterarea lui *g* în *ğ*; de altfel metatesa lui -R- se observă şi în formele romanice derivate din

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

PĬGER şi PĬGRĬTĬA: vit. *prego*, march. *prigu* (Z. rom. Ph. XXVIII, 313); sard log. *priu*. gal. *preu*; sard log. *preittia* (derivarea nap. cal. *prejare*, sic. *prijari* din PĬGRARE şi a nap. *priezzę* din PĬGRĬTĬA, admisă de Salvioni, Rom. XXVIII, 104, e îndoioasă) [Densusianu, BSF. I, 42].

Alb. tosc *pərtoń* „bin faul“, gheg. *pritoj* „verzögere; it. *peritarsi* (Arch. gl. IV, 391), vlucch. *mi pirito* „pigritor“ (Arch. gl. XII, 109); nprov. *perejá*.

Der.: *preget* „retard, indolence, inertie“, *fără preget* „sans cesse, sans relâche, assidûment“ || *nepreget* (Ispirescu, Leg. 52) „assiduité“; *nepregetat* „continuel, incessant, assidu“, ca adv. „incessamment, assidûment“.

1441. **PREOT** *(preut)*, sb. m. „prêtre“ || ir. *prevt*; ar. *preftu*.

Lat. PRĔBĬTER, -TERUM, refăcut din PRĔSBYTER printr'o etimologie populară de la praebere (Densusianu, Hist. l. r. I, 126-127); forma normală, derivată dela acusativ, trebuia să fie **preetru*, de unde, prin disimilaţie, **preet(u)*; cuvîntul acesta a intrat însă relativ tîrziu în limbă, după ce -B- intervocalic căzuse de mult în cuvintele din fondul primitiv, aşa că el a urmat o evoluţiune deosebită, devenind **preŭetru* > **preŭăt(r)u* > **preŭot* > *preot*; formele ir. şi ar. au resultat din **preŭet* > **preŭt*; parte din formele romanice de mai jos derivă dela nominativ.

Alb. *prift*; vegl. *prat*, *pratro*; friul. *predi*; it. *prete*; sard log. *preide*; prov. *preire*; cat. *prevere*, *prebre* || sard log *preideru*; vfr. *prevoire*; prov. *preveire*; cat. *prebere* < PREBĬTERUM || comp. fr. *prêtre*; prov. *prestre*, *pestre*; cat. sp. port. *preste* < PRESBYTER.

Der.: dim. *preoţel* || *preoteasă*, ar. *prifteasă* „femme du prêtre“ (vastig. *previessa* AGI. XV, 428, lucch. *pretessa*; nprov. *preiresso*; comp. fr. *prêtresse*; alb. *priftəreshə*), dim. *preoţeşică* || col. *preoţime*, ar. *prifţami* (Dalametra) || *preoţie*; ar. *prifţil'e* „dignité de prêtre, prêtrise“ || *preoţesc*, ar. *priftescu* „de prêtre“; *preoţeşte*, ar. *prifteaşte* „comme un prêtre“ || *preoţi* „ordonner prêtre; être prêtre“.

PREPUNE, v. *pune*.

PRESĂRA, v. *sare*.

1442. **PREŢ**, sb. n. „prix“ || ir. *preţ*. Lat. PRĔTIUM.

It. *prezzo*; prov. *pretz*; cat. *preu*.

Der.: *preţui*, mold. *preţălui* „estimer“; *preţuială* „estimation“.

PRETUTINDENI, v. *înde*.

1443. **PRICEPE**, vb. „comprendre; † reconnaître“ — † *precepe*.

Lat. PERCĬPĔRE, devenit *precepe*, de unde, prin disimilarea lui *e*, *pricepe* (cf. *mistreţ*, *viţel*).

Veng. *partscheiver*; vit. *percever*; fr. *percevoir*; prov. cat. *percebre*; sp. *percebir*; port. *perceber*.

Der.: *pricepere* „compréhension; entente“; *priceput* „qui s'y entend, intelligent, capable, habile“; † *precepător* (An. Car.; Cuv. d. bătr. I. 364) „intelligent“ || † *precepătură* (An. Car.) „compréhension; intelligence“ || *nepricepere* „incapacité“; *nepriceput* „incapable; incompris“.

1444. **PRIER**, sb. m. „Avril“ — † *Prier* (Cuv. d. bătr. II, 48); olt. *Preer* (Wg. Jb. VII, 86; Vîrcol. Gr. Vîlcea 98); Covurlui *priil* (Hasdeu, 1358) || ar. *aprir*, *april*.

Lat. APRĪLIS, -EM, devenit ** aprire* > **prir(e)*; fonetismul nu e deplin lămurit; în forma ar. *april* s'a produs disimilarea *r-r* > *r-l*. Megl. *pril'* vine din ngr. Ἀπρίλιος.

Alb. *priił*; eng. *avrigl*; it. *aprile*; sard log. *abrile*; fr. *avril*; prov. cat. sp. port. *abril*.

1445. **PRIMA** (megl.), num. „premier“. **PRIMĂ** „première“; *prima ver* „cousin germain“, *primă verĕ* „cousine germaine“.

Lat. PRĪMUS, -A, -UM; înţelesul de „cousin, cousine“ apare şi în sp. port.

Vegl. *prajmo*; rtr. *prüm*; it. *primo*; sard log. *primu*; vfr. *prin*; prov. cat. *prim*; sp. port. *primo*.

Der.: Bihor *primă* (Conv. lit. XX, 1015) „tôt“ || vr. *den primă*, *de-a-primă* (Paliia. Gen. XXXVI, 15: XXXVIII, 7; Exod. XXII, 29, etc.) „premier“, trans. *din primă* (Wg Jb. IV, 330) „d'abord“ (comp. prov. *en prim*, *de primas* „d'abord, au commencement“; *mai de prima* (Cat.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

calv. 58) „tout d'abord“ || *primăvară*, v. *Vară*.

1446. **Primar** (*premar*), adj. „germain“, păstrat numai în legătură cu *văr, vară: văr primar (premar)* „cousin germain“, *vară primară* (*premară, premare*) „cousine germaine“; înţelesul de „premier“ s'a păstrat în expresiunea *cale primară* (*primare, premare*) „première visite que fait la nouvelle mariée huit jours après la noce à ses parents“; *primar*, în înţelesul de „maire“, e refăcut după cuvîntul frances || < PRĪMARIUS,-A,-UM, cu trecerea lui -ī- la *e* în silabă atonă; presenţa lui *-i-* în forma *primar* se datoreşte influenţei lui *prim* (cf. *prima*) || rtr. *primer*; vit. *primaio*; fr. *premier*; prov. *primier, premier*; cat. *primer*; sp. *primero;* port. *primeiro*.

PRIN, v. *în*.

1447. **PRINDE**, vb. „attraper, saisir, prendre; agrafer, attacher avec des épingles; suspendre; accrocher; se mettre à, commencer“ — vr. băn. pf. *prinş* || ir. *prinde*; ar. *prindiri* (pf. *primşu*).

Lat. PRĚNDĚRE (contras de timpuriu din PREHENDĚRE), *- ENSĪ (=clas.-ENDI), -ENSUM; *n* dinaintea lui *s* la pf. şi part. a fost reintrodus de la celelalte forme.

Vegl. *prendar*; rtr. *prender*; it. sard *prendere*; fr. *prendre*; prov. *prendre, pen(d)re*; cat. *pendre*: sp. port. *prender*.

Der.: *prindere* „action de prendre, etc.; †fortune, biens“ (Iorga, Studii, XII, 102); *prinzător* (Prav. Mat.-Bas. col. Buj. 69; Pamfile, Joc. 132) „qui prend, qui attrape; preneur“; *prinzătoare* „piège, attrape“ || *prinsoare* „pari“; vr. Pădureni „prison“ (I. Popovici, Rum. Dial. I, 159; cors. *prisoča* „fune con cui si prendono le bestie“, Arch. gl. XIV, 135) || † *prinsură* (An. Car.) „captivité“, trans. (Lex. Bud.) „champ pris sur le territoire de la commune“ || trans. *prinzaş* (Lex. Bud.) „ laborieux“ || *desprinde* „décrocher, détacher, dégrafer“ (port. *desprender*).

1448. **Aprinde**, vb. „allumer“ — vr. băn. pf. *aprinş* || ir. *aprinde*; megl. *prindiri* (pf. *prinş*); ar. *aprindire, aprindeare* (pf. *apreş, aprimşu*; part. *apres, aprimtu*) || < APPRĚNDĚRE (= APPREHENDĚRE), *- ENSĪ (= clas. -ENDI), -ENSUM „saisir; apprendre“; formele cu *n* dinaintea lui *s* au fost refăcute după cele dela present, infinitiv, etc.; cît priveşte înţelesul special rom., el trebue să fi existat şi în lat. vulg. căci îl întîlnim şi la Grégoire de Tours (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 136), şi într'o parte a domeniului romanic din apus (comp. formele de mai jos).

It. *apprendere* „apprendre“, vit. *aprendersi* „s'allumer“, vven. *aprendere*, berg. *aprender* „allumer“ (Lorck, Altberg. St. 123, 162); fr. *apprendre* (comp. vfr. *esprendre* „allumer“); prov. *aprendre* „apprendre“ (comp. *esprendre* „allumer“); cat. *apendre* „apprendre“; sp. port. *aprender* „apprendre“ || *aprindere* „action d'allumer; ardeur; excitation“; *aprins* „allumé“, sb. n. „allumage, éclairage“; *aprinzător* „qui allume; inflammable“, sb. m. „allumeur“; trans. *aprinzătoare* „allumette“ || trans. *aprinsură* „inflammation“; † *aprinsătură* „accensio“ (An. Car.); megl. *prinsătură* „roussi“.

1449. **Cuprinde** (*coprinde*), vb. „renfermer, comprendre, contenir; s'emparer, occuper“ < COMPRĚNDĚRE (=COMPREHENDĚRE), *- ENSĪ (= clas.-ENDI), -ENSUM || sbslv. *cumprendar*; it. *comprendere*; fr. *comprendre*; prov. cat. *compendre*; sp. port. *comprender* || *cuprins*, „ pris, saisi; renfermé; aisé, riche“, sb. n. „contenu; région; fortune“: *cuprinzător* „qui renferme; vaste, étendu“ || † *cuprinsătură* „conceptio, comprehensio“ (An. Car.).

1450. **Deprinde**, vb. „accoutumer, habituer“, vr. bucov. „apprendre“ < DĚPRĚNDĚRE (= DEPREHENDĚRE), - *ENSĪ (= clas.-ENDI), -ENSUM „surprendre, saisir“: din înţelesul din urmă s'a desvoltat încă în lat. clas. acela de „saisir par les sens, remarquer, comprendre“, de unde uşor s'a ajuns la înţelesul rom. || *deprindere* „habitude“.

PRINTRE, v. *între*.

1451. **PRÎNZ**, sb. n. „déjeuner, dîner, midi“; *după prînz* „après-midi“; *prînzul (cel) mare* „les premières heures de l'après-midi; le repas que les paysans font à ce moment“ || ar. *prîndzu*.

Lat. PRANDIUM.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

Vegl. *prinz*; it. *pranzo*; sard log. *pranžu*.

Der.: dim. *prînzişor*; *prînzcior* (Jipescu, Opinc. 113); *prînzuleţ*; trans. *prînzuţ* (Marian, Sărb. I, 107; Frîncu-Candrea. Munţii ap. 120, 145; Alexici, Lit. pop. 156: it. *pranzuccio*) || ar. *ńadză-prîndzu* „midi“.

1452. **Prînzi**, vb. „déjeuner, dîner“ || ar. *prîndzîre* || <*PRANDĪRE (= clas. PRANDĒRE; cf. Densusianu. Hist. l. roum. I, 147) || comp. vegl. *prandar*; sard log. *prandere* < PRANDĒRE || *prînzare* (prin schimbare de conj. ca şi *crezare, vînzare, născare*, etc.) „déjeuner, dîner“.

1453. **PRUN**, sb. m. „prunier“ — **PRUNĂ**, sb. f. „prune“ || megl. *prun, prună*; ar. *prun, purnu, prună*.

Lat. PRŪNUS-UM; PRŪNA (pl. devenit sg. din PRUNUM).

Rtr. *prünna*; it. *pruno, pruna*; sard log. *pruna*; fr. *prune*; prov. cat. *pruna*; sp. *pruno, pruna*.

Der.: dim. trans. *prunuţ*; megl. *prúnčuc prunčóc*; ar. *prunic*; *prunişoară* || col. *prunet* (vfr. *prunoi*); ar. *prunami* || zool. *prunar* „rhynchites cupreus“ (Marian, Ins. 86).

Impr.: rut. прунї, прунькы „Krichenpflaumen“; ngr. ποῦρνο „wilde Zwetschge“ > πουρνία „solider Zwetschgenbaum“ > (Murnu, Lehnw. 38).

PRIVEGHIA, v. *veghia*.

1454. **PUI**, sb. m. „petit d'un animal; poulet, poussin; pousse, rejeton“ — trans. băn. „tiroir“ (Lex. Bud.) || ir. şi megl. *pul'* „poulet, oiseau“; ar. *pul'ă* „oiseau“.

Lat. *PŬLLEUS-UM < PULLUS.

Cremon. *poj*, mil. mir. *puj*, vgen. *pogi*, Arcevia *pujo*; val. lor. *poj*; bearn. *poulh* „dindon“; cat. *poy* || comp. it. *pollo*; sard log. *puḍḍu*; prov. *pol*; cat. *poll*; sp. port. *pollo* < PULLUS.

Der.: ir. *pul'e* „poulette“, ar. *pul'e* „la Pléiade“ (val. *poyę*, lor. *poyę, puyę*) || dim. *puişor*, ar. *pul'işor*; *puişoară* (Reteganul, Pov. III, 14) „terme de tendresse à une jeune fille“; trans. *puiuţ, puiuc* (Reteganul. Pov. pop. 38; Marian, Ornit. I, 19); *puieţ* „plant“; trans. *puiete* (Lex. Bud.) „couvée“; băn. *puiac* „plant d'oignon“; *puiandru* (R.-Codin, Cuv. Musc. 63; Vîrcol, Gr. Vîlcea 98) „poulet; jeune arbre, rejeton“, *puiandră* „petite poule; terme de tendresse à une jeune fille“ (Delavrancea, Sult. 166; Tocilescu, Mat. 591, 595; Tiktin); ir. *pul'iţ* „petit poulet“, ir. *pul'iţę* „petite poulette“; *puică*, ir. *pul'kę* şi megl. *pul'că* „petite poule“, dim. *puiculiţă, puicuţă*, băn. trans. *puichiţă* (An. Car.; Wg Jb. VII, 61) şi *puiculeană* (Voronca, Dat. cred. 537; Sevastos, Cînt. 105) „terme de tendresse à une jeune fille“; megl. *pul'kičcă* „petite poule“ || col. băn. *puiamă* || *puia* „mettre bas“ || *împuia* „déposer les couvains dans les cellules; se multiplier, pulluler; abasourdir“ (comp. cat. sp. *empollar* > port. *empolhar*) || †*puişor*, „vieille monnaie d'argent valant 15 para“, bucov. trans. „pièce de monnaie valant 10 kreutzer“, derivă din sîrb. *pulja* „monnaie de 60 para“ (> alb. *pul'ɛ*), care a fost împrumutat din turc. *pul* „kleine Münze“ (> rus пулъ, пуло „ehemalige russische Kupfermünze“, bulg. пулъ „5 Para Stück“).

Impr.: ung, *puj, pujkuca* (Szinnyei, II, 224); ngr. ἡ πούλια „la Pléïade“; sîrb. *pujka* (> alb. *pul'kɛ*), bulg. пуйка, rut. пулька, ung. *pujka, pulyka*, toate cu înţelesul de „dinde“.

1455. **Pulă**, sb. f. „penis“ || ar. *pulă*.

Lat. PŬLLA,-AM „poulette“ < PULLUS [Creţu, Rev. ist. arch. VI, 83; cf. Bartoli, Dalm. I, 293]; forma normală **puă* a fost refăcută în *pulă* după pl. *pule* (cf. *oală*); în ce priveşte înţelesul, pe care-l are şi vegl. *pula* şi der. rtr. *pulinna*, comp. slov. *kurec*, pol. *kurek* „penis“ < *kur* „coq“, germ. *Hahn, Hähnchen* care apar dialectal şi cu semnificaţiunea de „penis“ (Arch. slav. Phil., XXVII, 50); cf. *pasăre* || alb. *pul'ɛ* „Hühne“; vegl. *pula* „penis“; rtr. *pulla* „Lockruf für die Hühner“ (comp. *pulinna* „pudendum viri“, Carisch); ven. *pola* „pollone; tacchina“, bresc. *polla* „tacchina“, mil. *polla* „chioccia, gallina“, pav. piac. *pola* „tacchina“, piem. *pola* „pollastra“, romagn. *pola* „talla, piantone“; sard log. *puḍḍa*; fr. *poule*; prov. *pola*; cat. sp. *polla*.

1456. **PULBERE**, sb. f. „poussière, poudre“ — Mehedinţi. băn. trans. *pulbăr* (Alexici, Lit. pop. 263); bucov. *pulbure* || ar. *pulbire*.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

Lat. PŬLVIS,-VĔREM.

Vegl. *polber*; alb. *pl'uhur*; it. *polvere*; sard log. *pjuere* || comp. rtr. *puolvra*; vfr. *pous*, nfr. *poudre*; prov. *pols*, *poldra*; cat. *pols*; sp. *polvo*, *polvora*; port. *polvora* < *PŬLVUS,-ŎRIS şi pl. *PŬLVŎRA.

Der.: col. ar. *pulbirami* (Dalametra).

1457. **Spulbera**, vb. „réduire en poussière; anéantir" — băn. *spulbăra*; †*spurbăra* (Dosoftei, Ps. vers. 490) „saupoudrer, éparpiller" || ar. *spulbirare* || < EX-PŬLVĔRARE || friul. *spolvarâ*; it. *spolverare*; comp. vfr. *espouldrer*: nprov. *espoudrá*; vsp. *espolvorar* || *spulberatic* „volage, inconstant".

1458. **PULPÀ**, sb. f. „mollet; gras de la cuisse, de la jambe"—mold. bucov. băn. Mehedinţi „pis" (Şez. III, 87; IV, 128; Marian, Desc. 137) || ir. *pupę* şi ar. *pulpă* „mollet".

Lat. PŬLPA,-AM „chair des animaux, partie charnue"; cît priveşte înţelesul de „pis", e posibil să fi fost împrumutat dela **pupă* „mamelle, pis" < PUPPA (cf. *pupa*), care s'a confundat cu *pulpă* şi a dispărut apoi din grai.

Alb. *pul'pə*; rtr. *puolpa*; it. *polpa*; sard log. *pulpa*; vfr. *poupe*; prov. cat. port. *polpa*.

Der.: dim. *pulpişoară* || augm. şi col. ar. *pulpîriu* (Dalametra) || *pulpană* „pan, basque de l'habit" || trans. *pulpat* (Lex. Bud.) „charnu, qui a de gros mollets" || trans. *a se împulpa* (Reteganul, Pov. pop. 124, 155) „employer toutes ses forces".

1459. **Pulpos**, adj. „qui a de gros mollets, charnu"; mold. bucov. băn. Mehedinţi „qui a un pis volumineux" < PŬLPOSUS,-A,-UM || it. *polposo*; sard log. *pruposu*; nprov. *poupous*.

1460. **PUMN**, sb. m. „poing; poignée (ce que peut contenir la main)"—*pulmă* „poignée" (Wg Jb. VIII, 317); trans. *pugn* (Viciu, Glos. 72; Tocilescu, Mat. 413; comp. mai jos *pugnişor*) || ir. *pumăn*, *pumnu*; megl. *pulm* şi ar. *pulmu* „jointée, le contenu des deux mains rapprochées".

Lat. PŬGNUS,-UM; formele *pulmă* şi *pulm(u)* au fost influenţate de *palmă*; *pugn* e neexplicat.

Rtr. *puogn*; it. *pugno* (> sard log. *punżu*); fr. *poing*; prov. *ponh*; cat. *puny*; sp. *puño*; port. *punho*.

Der.: dim. *pumnişor*, trans. *pugnişor* (Lex. Bud.; Frîncu-Candrea, Munţii ap. 12) „broderie au bord de la manchette d'une chemise"; *pumnicel* (Tiktin): trans. *pumnuţ* (Lex. Bud.); trans. băn. *pumnaş* (Molnar, Sprachl. 368; Lex. Bud.; Frîncu-Candrea. Munţii ap. 12; Rev. cr.-lit. III, 166; Viciu, Glos. 72), *pumnăşel* (Tribuna, 1890, 374; Viciu, Glos. 72, unde e redat greşit *pumnuşel*), trans. *pumnecel* (Wg Jb. VI, 43, 80) „broderie au bord de la manchette d'une chemise" || trans. *pumnaŕ* (Lex. Bud.: S. Moldovan, Zarand. 209) „broderie au bord de la manchette d'une chemise" || *a (se) pumni* (Lex. Bud.; Reteganul, Pov. pop. 59), *a (se) pumnui* (Ispirescu, Pov. unch. 54; Tiktin) „(se) battre à coups de poing, donner des coups de poing"; *pumneală* şi *pumnuială* (Tiktin) „coups de poing".

1461. **PUNE**, vb. „mettre, poser"—vr. băn. pf. *puş* || ir. *pure* (pf. *puş*); megl. *puniri* (pf. *puş*).

Lat. PONĔRE, POSĪ (atestat în inscripţiuni = clas. POSUI), POS[I]TUM; forma regulată de pf. **poşi* a devenit *puş(i)* sub influenţa formelor în care *pu-* era normal.

Rtr. *poner*; it. *porre*; sard log. *ponnere*; fr. *pondre*; prov. *ponre*; cat. *pondre*; sp. *poner*; port. *pôr*.

Der.: †*puitor* (Varl. şi Ioasaf, 197) „qui met"; †*pusoare* „position, situation" (Let. I, 71; Cipariu, Princ. 228; Dosoftei, V. Sf. ap. Wg Jb. V, 129; Gaster); †*pusătură*, sb. f. (An. Car.; Cantemir, Hron. 69) „position, situation" || băn. *propune* „remettre, mettre de nouveau" || megl. *pripuniri* „remettre, ajouter".

1462. **Apune**, vb. „se coucher (en parl. du soleil, de la lune, etc.)" || ar. *apunire*, *apuneare* „déposer, remettre; fermer; abaisser", refl. „se coucher" || < APPONĔRE „mettre sur, poser, ajouter"; înţelesul de „se coucher" apare încă în cat. *pondres*, sp. *ponerse* şi port. *pôr-se* (cf. şi mai jos s. *apus*) || it. *apporre*; vfr. *apondre*, lion. sav. jur. verd.-chal. dauph. bresse-louh. Blonay *apõdrę*, morv. belf. *epõdre*; prov. *aponre*; vsp. *aponer*;

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

port. *appôr* || *apus* „occident, couchant“ (comp. sp. *á sol puesto* „nach Sonnenuntergang“, port. *sol posto* „Untergang der Sonne“; it. *ponente*, prov. *ponen*; cat. *ponent*; sp. *poniente* şi port. *poente* „occident, couchant“) ar. *apus* „bas“; *apusean* „occidental“ || *soare-apune* „occident, couchant“.

1463. **Depune** (*dăpune*), vb. „concevoir, porter dans ses flancs (en parl. d'une brebis ou d'une vache)“ (Jipescu, Opinc. 50, 147; Sbiera, Pov. 112; Răd.-Cordin, Cuv. Musc. 26); †„devenir enceinte“ (Dosoftei, V.Sf. dec. 25) || ar. *dipunire, dipunari* (Dalametra), refl. „descendre“ || < DĒPONĔRE || friul. *deponi*; it. *deporre*; sard log. *deponnere*; prov. *deponre*; sp. *deponer*; port. *depôr* || ar. *dipus* şi *dipunat* (Dalametra) „descendu; furieux“.

1464. **Prepune** (vr. trans.), vb. „mettre ou placer devant“ (Cantemir, Ist. ier. 174; Biblia, 1688, Deut. VI, 7; Marian, Nunta, 606); „supposer, suspecter, soupçonner“; †„traduire“ (Prav. Mat. Bas. col. Buj. 140, 433); † „copier“ (Letop. I, 108)—vr. pf. *prepuş* || ar. *pripuneari* (pf. *pripuş*) „supposer, s'imaginer“ (Dalametra) || < PRAEPONĔRE || †*prepuitor* (Letop. II, 4) „soupçonneux“.

1465. † **Despune**. vb. „dominer, régner, gouverner“ || < DĪSPONĔRE || †*despus* „pouvoir, domination; région, province“; †*despuetorĭu* „souverain, dominateur, despote“.

1466. **Răpune**, vb. „vaincre; faire perdre la vie, faire périr, tuer; †perdre“ < RĔPONĔRE; din înţelesul acestuia de „replacer, mettre bas“ s'au desvoltat treptat sensurile de „jeter bas—faire tomber—vaincre—tuer“ || it. *riporre*; vfr. *repondre* „cacher“, lion. *revondre* „enfouir, enterrer“, Ouest şi S.-Ouest *rebondre*; prov. *rebondre* „enfouir, enterrer“; sp. *reponer*; port. *repôr*.

1467. **Spune**, vb. „dire“—vr. băn. pf. *spuş* || ir. *spure*; megl. *spuniri* (pf. *spuş*); ar. (*a*)*spunire*, (*a*)*spuneare* (pf. (*a*)*spuş*) „montrer, exposer“ || < EXPONĔRE, *-POSĪ (= clas. -POSUI) || it. *esporre*; sard log. *isponnere*; vfr. *espondre*; prov. *esponre*; cat. *espondre*; sp. *esponer* (comp. port. *expôr*) || *spusă* „dire“ || *nespus* „indicible, ineffable“ || megl. *prispuniri* „redire“.

Impr.: alb. *špun* „zeige, führe“.

1468. **Supune**, vb. „soumettre“ — †„mettre sous“ (Dosoftei, Molitv. 95^{b}; Biblia 1688, Gen. XLIX, 15); †„cacher“ (Letop. I, 148, 220, 227; M. Costin, II, 315, 326, 332); băn. „retrousser“ < SUPPONĔRE || vit. *sopporre* || *supunere* „soumission, obéissance“; *supus* „soumis, obéissant; sujet“ || *nesupunere* „insoumission“; *nesupus* „insoumis“ || *presupune* „supposer“, neologism format din *prepune*+*supune*.

1469. **PUNGE** (trans.), vb. „piquer“. Lat. PŬNGĔRE.

Rtr. *puondscher*; it. *pugnere*; sard log. *pungere*; fr. *poindre*; prov. *ponher*; cat. *punyer* (comp. sp. port. *pungir*).

1470. **Împunge**, vb. „piquer; frapper d'un coup de corne, cosser“ — vr. băn. pf. *împunş* < ĬMPŬNGĔRE (atestat în CGL. II, 283; comp. şi ĬMPUNCTIO la Ps.-Soranus), -PŬNXĪ (comp. PUNXI, în Not. Tiron., pentru clas. PUPUGI) || vfr. *empoindre* || *împunsătură*, *împunsură* (Lex. Bud.; Molnar, Sprachl. 96; Tiktin), *împunsoare* (Lex. Bud.) „piqûre; élancement, point de côté“ || *împungaci* (Lex. Bud.; Damé, Term.) „qui frappe de la corne, qui cosse“ || *împungăli* (Jipescu, Opinc. 29) „piquer“.

1471. †**Puntură**, sb. f. „piqûre“ (Biblia, 1688, Jes. XXIX, 5) < PŬNCTŪRA, -AM || it. sard log. *puntura*; fr. *pointure*; prov. *ponchura*; sp. port. *puntura*.

1472. † **Împuntură**, sb. f. „piqûre“ (Dosoftei, V. Sf. noemvre, 22) < *ĬMPŬNCTŪRA, -AM.

1473. **Străpunge**, vb. „percer, transpercer“ < *EXTRA-PŬNGĔRE (= TRANSPUNGERE) || friul. *straponzi*, trient. rover. *straponzer*, Muggia *strapuonzer*; ven. *straponżer* (comp. vit. *trapungere*).

1474. **PUNTE**, sb. f. „pont“ || megl. *punti*; ar. punte.

Lat. PONS, PONTEM.

Vegl. *puant*; rtr. *punt*; it. sard log.

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

ponte; fr. *pont*; prov. *pon*; cat. *pont*; sp. *puente*; port. *ponte*.

Der.: dim. *punticică*; *puntiță* (Alecsandri, P. pop. 368).

1475. **PUPA**, vb. „baiser".

Lat. * PŬPPARE < *PŬPPA „tétain" (de unde it. *poppa*; vfr. *poupe*; prov. cat. *popa*).

It. *poppare*; vfr. *pouper*; prov. cat. *popar*, toate cu înțelesul de „téter, sucer".

Der.: *pupătură* „baiser" || *pupăcios* „qui aime à embrasser".

1476. **PUPĂ** (ar.), sb. f. „huppe".

Lat. UPŬPA,-AM, cu aferesa lui U- întîmplată și în ale domenii romanice; strigătul *pupupu*! al acestei pasări trebue să fi determinat schimbarea formei UPUPA în *PUPA; de altfel multe forme romanice sînt probabil derivate onomatopeice.

Alb. *pupe*; romagn. *popa*; Gironde *pupe*, elv. *pupa*; port. *poupa*, *pôpa* (comp. it. *bubbola*, mant. mil. piac. *buba*, pav. regg. *pupla*, parm. *bubla*, mod. *bobla*, bol. romagn. *popla*. Lecce *papuša*, cal. *pupite*. Arcevia, nap. *luppeka*; sard. log. *pabuza*: fr. *huppe*, Aveyron *lupego*, Gard *lepego*; cat. *puput*: sp. *abubilla*).

Der.: *pupăză* „huppe; sorte de gâteau rond" (comp. bulg. пупка „sorte de gâteau rond". alături de пупавецъ, пупунецъ „huppe"), ar. *pupiză*, *pupuză* și megl. *pupezâ* „huppe" (formate cu suf. de origine alb. *-ză*; alb. *pupeze*, *puptse*); megl. *pupcă* „huppe" || dim. *pupezea*; *pupezică*; *pupăjoară*: *pupăgioară*, *pupegioare*, pl. *pupezele*, pl. bot. „orobus vernus": *pupăzoi* (Marian, Orn. II. 57; Voronca, Dat. cred. 460) „huppe (mâle)", bot. „orobus vernus"; *pupăzoaie* (Epure, P. pop. 84) „huppe (femelle)" || *a se pupăza* „se voiler (en parlant des yeux)" || *împupăza* (Jipescu, Opinc. 55: Răurile. 283) „barioler, bigarrer".

1477. **PURCEDE**, vb. „se mettre en route, partir" — †ind. pr. *purceg*, part. pr. *purcegînd* (refăcute după *aleg*, *alegînd*, *dreg*, *dregînd*, terminațiunea *s* a part. tr. *purces* fiind identică cu aceea din *ales*, *dres*; e probabil chiar că forma veche *dereg* „je dirige", *mă dereg* „je me dirige", al cărei înțeles se apropia mult de *purced*, să fi influențat în deosebi acest verb.

Lat. PROCĒDĔRE.

Der.: †*purcezătoriu* (Varlam, Caz. predosl.; Gaster), †*purcegătoriu* (Letop. II, 7; Iorga, Doc. Cantacuzino, 129) „qui se met en route, qui part".

1478. **Purces**, sb. „départ; †origine" (Dosoftei, V. Sf. noemvre 7) < PROCĔSSUS,-UM.

PURCEL, v. *porc*.

1479. **PURICE** (*purece*), sb. m. „puce" — băn. *puŕec*, *puŕic*; trans. *purce* (Viciu, Glos. 72) || ir. *puretŝ*, *purec*; megl. *puriț(i)*: ar. *puric*.

Lat. PŪLEX-LĪCEM; formele în *-ec* (*-ic*) sînt refăcute din pl.

Vegl. *pulko*; rtr. *pülesch*; it. *pulce*; sard log. *pulige*; fr. *puce*: prov. *piuze*, *piutz*; cat. *pussa*; sp. port. *pulga*.

Der.: dim. *puricel*; *purecaș* (Marian, Ins. 419) || augm. *purican* (Marian, Ins. 419) || col. băn. *puŕicamă*, ar. *puricami* (Dalametra) || bot. *puricariță*, *puriceasă* (Polizu) „pulicaria".

Impr.: ung. *purecsa* (Szinnyei, II, 230).

1480. **Purecos**, adj. „plein de puces" (An. Car.; Lex. Bud.) < PŪLĪCOSUS,-A,-UM || sard log. *puligosu*; sp. port. *pulgoso* (comp. it. *pulcioso*; cat. *pussos*).

1481. **Pureca** (*purica*), vb. „épucer, ôter les puces; chercher minutieusement; rosser" || megl. *puricari*; ar. (*m*)*puricare* || < PŪLĪCARE || sard log. *puligare*; astur. *pulgar* (comp. sp. *espulgar*) || *purecătură* (Bota, Pov. 62) „rossade".

1482. **PUROI**, sb. n. „pus" — băn. *puroń* (An. Car.); mold. *punoi* || ar. *proñu*.

Lat. * PŪRONIUM < PUS, PURIS; forma mold. a resultat sau prin asimilațiunea *r-ń* > *n-ń* în epoca în care se pronunța încă *puroń*, sau sub influența lui *gunoi* (comp. megl. *gnoĭ* „pus" < bulg. гной „pus, sanie, matière purulente".

Comp. abruzz. *purę* „pustola, foruncolo" < PUS, PURIS || abruzz. *pruñolę* poate representa sau un diminutiv din *pruńę* < * PŪRONIUM, sau să

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)

fie o contaminaţiune din *purę* şi FURUNCULUS.

Der.: *puroios* (Varl. şi Ioasaf, 93; Lex. Bud.; Costinescu), ar. *pruńos* „purulent“ ‖ ar. *pruńar* (Dalametra) „purulent“ ‖ *puroia*, mold. *punoia* (Marian, Naşt. 387), ar. *pruńari* (Dalametra), *puroi* (Lex. Bud.; Costinescu) „suppurer“ ‖ *a se împuroia*, mold. *împunoia* (Dosoftei, V. Sf. oct. 20), ar. *mpruńari* „suppurer“.

1483. **PURTA**, vb. „porter“; *a se purta* „se conduire“ ‖ ir. *purtå*; megl. *purtari*; ar. *purtare*.

Lat. PORTARE.

Rtr. *porter*; it. sard log. *portare*; fr. *porter*; prov. cat. sp. port. *portar*.

Der.: *port* „port, attitude; costume“, ar. *portu* „conduite; costume“ (it. *porto*; sard *portu*; fr. prov. cat. *port*); dim. trans. maram. *portuţ* (Doine, 294; Ţiplea, P. pop. 114); †*purtătură* „gestus, portatio“ (An. Car.), megl. ~ „maintien, costume“ (rtr. *portadură*; it. *portatura*; vfr. *porteüre*; prov. *portadura*) ‖ *purtăreţ* „portatif“ (Jipescu, Opinc. 146; Rev. cr.-lit. IV, 145; Tocilescu, Mat. 1497), † „mobile“ (Dosoftei, V. Sf. dec. 3; vfr. *porterez*) ‖ bàn. *a se prepurta* (WgJb. III, 325; Marian, Ins. 338) „aller çà et là“.

Impr.: rut. ПОРТ „hanfenes Gespinst als Kette mit Wollengarn zusammengewoben; solches grobes Tuch; gemustertes Umhängetuch der Weiber“.

1484. **Purtător**, adj. sb. m. „qui porte, porteur“ <PORTATORIUS,-A,-UM.

1485. **PUSCĂ** (megl. ar.), sb. f. „vinaigre“ (Dalametra).

Lat. PŪSCA,-AM (atestat în CGL. II. 590; III, 604 = clas. POSCA) „boisson acide composée d'eau et de vinaigre“ [Papahagi, WgJb. XII, 104).

It. sp. port. *posca* (comp. nprov. *pousque* „aigre“).

1486. **PUŞCL'E** (ar.), sb. f. „peste“.

Lat. PŪSTŬLA,-AM.

Reat. *puskʹja* „gorgée“

Der.: dim. mold. *puşchea* „pustule sur le bout de la langue“ ‖ mold. *puşchineaţă* (Alecsandri, Teatru, 1043) „bouton sur le bout de la langue“.

1487. **Puşcl'os** (ar.), adj. „pestiféré“ <PŪSTŬLOSUS,-A,-UM „couvert de pustules, pustuleux“.

1488. **Puşcl'are** (ar.), vb. „avoir la peste“ <PŪSTŬLARE ‖ ar. *puşcl'at* „pestiféré“.

1489. **Puscea** (trans.), sb. f. „pustule, furoncle“ (Molnar, Sprachl. 60; Lex. Bud.) — *puşcea* (Lex. Bud.) <*PŪSTĬCĔLLA,-AM, prin schimbare de sufix din PŪSTŬLA ‖ trans. *puscelos* (Lex. Bud.) „couvert de pustules, de boutons“.

1490. **PUŢ**, sb. n. „puits“ ‖ ir. ar. *puţ*.

Lat. PŪTEUS,-UM.

Alb. *pus*; rtr. *puoz*; it. *pozzo*; fr. *puits*; prov. *potz*; cat. *pou*; sp. *pozo*; port. *poço*.

Der.: dim. *puţuleţ* ‖ *puţar* „puisatier“ (comp. putearius; vfr. *puisier*; cat. *pohayre*; sp. *pocero*; port. *poceiro*).

1491. **PUTEA**, vb. „pouvoir“ ‖ ir. *putę*, megl. *puteri*; ar. *puteare*. *pteari* (Dalametra) „pouvoir; être fort, bien portant; être capable; vaincre“; *nu pot* „je suis malade“.

Lat. *POTĒRE (= clas. POSSE),-TUĪ, *-TŪTUM; pentru înţelesul de „être malade“ pe care-l are în ar. verbul însoţit de negaţiune, comp. ngr. δὲν 'μπορῶ „je suis malade“ <'μπορῶ „je peux“, alb. *z munt* „ich bin unwohl“ <*munt* „ich kann“, bulg. НЕ МОГЪ „je suis malade“ <МОГЪ „je peux“; înţelesul de „vaincre“ îl are şi alb. *munt*.

Rtr. *podair*; it. *potere*; sard. log. *podere*; fr. *pouvoir*; prov. cat. *poder*; sp. *poder*; port. *poder*.

Der.: *putere* „force, puissance, pouvoir“; † „miracle“ (Biblia, 1688, Mat. VII, 22); † „foule“ (Tiktin); megl. *puteri* „puissance, force“, ar. *puteare* „force; santé“ (rtr. *podair*; it. *potere*; sard log. *podere*; fr. *pouvoir*; cat. prov. *poder*; sp. *poder*; port. *poder*); ar. *putut* „fort; bien portant“; *poate (că)*, † *poate fi (că)*, ar. *poate (că)*, megl. *poati s'iă (că)* „peut-être“ (sp. *puede que*; fr. *peut-être que*; port. *pode ser que*; (comp. ngr. 'μπορεῖ; bulg. МОЖЕ, МОЖЕ БЫ) ‖ *puternic*, megl. *puterńic* „fort, puissant“; *puternicie* „puissance“; † *puternici* (Biblia, 1688, Jes. XXV, 8; Esth. VIII, 12) „être puissant, avoir la puissance“ ‖ *împuteri* (Tiktin)

BDD-B132-17 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-29 04:17:44 UTC)